

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การดำเนินงานด้านคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนของโรงเรียน ในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 3 ศึกษาเฉพาะโรงเรียนในอำเภอบึงกาฬ ในครั้งนี้ ผู้วิจัยขอนำเสนอเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามลำดับดังนี้

1. คุณธรรม และจริยธรรม

1.1 ความหมายของคุณธรรม

1.2 ความหมายของจริยธรรม

1.3 โครงสร้างของคุณลักษณะของจริยธรรม

1.4 องค์ประกอบของทางจริยธรรม

1.5 ความสำคัญของการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม

1.6 ทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวกับการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม

2. แนวทางในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ในโรงเรียน

2.1 ด้านการกำหนดนโยบาย

2.2 ด้านการจัดหลักสูตรการเรียนการสอน

2.3 ด้านการจัดกิจกรรมคุณธรรม จริยธรรม

2.4 ด้านบุคลากร

2.5 ด้านการประเมินผล

3. หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา

ศาสนาและวัฒนธรรม ว่าคือวิการพัฒนาและสร้างนิสัยในด้านคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมและเจตคติ

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4.1 งานวิจัยในประเทศไทย

4.2 งานวิจัยต่างประเทศ

1. คุณธรรมและจริยธรรม

1.1 ความหมายของคุณธรรม

คำว่าคุณธรรม มีผู้ให้ความหมายต่างๆ กันในทรรศนะของผู้ทรงคุณวุฒิในประเทศไทยและผู้ทรงคุณวุฒิต่างประเทศ ได้แก่ให้ความหมายไว้หลายท่านดังนี้

กัลยา ศรีปาน (2542 : 6) ให้ความหมายว่า คุณธรรม หมายถึง คุณงามความดีที่สร้างสมอยู่ในความนุழຍ โดยผ่านประสบการณ์ซึ่งแสดงออกโดยการกระทำ ทางกาย วาจา ใจ

ธัญญารัตน พจน์พิตรทาน และคณะ (2542 : 6) ให้ความหมายว่า คุณธรรมหมายถึง ข้อประพฤติปฏิบัติอันเป็นประโยชน์และมีความถูกต้องดีงาม

นลิน เรืองบุตร (2542 : 32 – 33) ให้แก่ความหมายของคุณธรรมว่า เป็นความดีเด็ดขาดอย่างในเรื่องเกี่ยวกับศีลธรรม เช่น ความยุติธรรม ความกรุณา

ศูนย์ส่งเสริมจริยธรรม สำนักงาน กพ.(2542 : 1) ได้ให้ความหมายของคุณธรรมไว้ว่า คือ สภาพคุณงามความดี ดังนั้นมาตรฐานทางคุณธรรมจึงแปลว่า สิ่งที่ถือเอาเป็นหลักสำคัญ เทียบทางสภาพคุณงามความดีโดยทั่วไปมักใช้ในลักษณะนามธรรมหรือสิ่งที่แสดงถึงคุณงามความดีทางจิตใจ

ดวงเดือน พันธุ์มนาวิน (2544 : 115) ให้ความหมายไว้ว่า คุณธรรมหมายถึงสิ่งที่บุคคลยอมรับว่า เป็นสิ่งที่ดีงามมีประโยชน์มากและมีโทษน้อย

สุวิทย์ นุลคำและอรทัย นุลคำ(2546 : 235) กล่าวว่า คุณธรรมหมายถึงสภาพของคุณงามความดี คนที่มีคุณธรรม หมายถึงคนที่มีจริยธรรมอยู่ในระดับสูง ซึ่งคนที่มีคุณธรรมนั้น นอกจากจะไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ผู้อื่นแล้วยังมีจิตใจ เอื้ออาทรต่อผู้อื่นอีกด้วย

จันทร์ ชุมเมืองปึก (2548. <http://ftp.spu.ac.th/hum111/main1>) ได้กล่าวถึงความหมาย คุณธรรมว่า คุณธรรมหมายถึง สภาพคุณงามความดี เป็นธรรมแห่งความเกื้อกูลแก่กันและกัน คุณธรรมเป็นนามธรรม ต้องใช้จิตนาการเข้ามาช่วย จึงจะมองเห็นและเข้าใจความหมายของ มัน คนที่มีคุณธรรม ก็คือคนที่มีความเกื้อกูลต่อผู้อื่น กระทำความดีต่อผู้อื่นในแบบเสมอ

จากความหมายของคุณธรรมดังที่กล่าวมาข้างต้น พอสรุปได้ว่า คุณธรรมหมายถึง สภาพคุณงามความดีที่มนุษย์ประพฤติปฏิบัติจนเป็นนิสัยทั้งทางกาย วาจาและใจ เป็นสิ่งที่บุคคลยอมรับว่า เป็นสิ่งที่ดี ไม่ก่อความเดือดร้อนกับใคร และอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

1.2 ความหมายของจริยธรรม

นักประชัญและนักการศึกษา ได้ให้ความหมายของจริยธรรม ไว้ว่าดังนี้

เกียรติคุณ สิทธิชัย และชาลี ศรีนวล (2541 : 8) ได้กล่าวว่า จริยธรรม หมายถึง ความประพฤติอันพึงปฏิบัติต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และสังคม ทั้งนี้เพื่อก่อให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองเกنمสุขขึ้นในสังคม และสมาชิกของสังคม การที่จะปฏิบัติให้เป็นเช่นนี้ได้ ผู้ปฏิบัติจะต้องรู้ว่าสิ่งใดถูก สิ่งใดผิด ดังนั้นการปฏิบัติตามหลักจริยธรรมจึงต้องประกอบกับ ทั้งความรู้สึกทางจิตใจ และการปฏิบัติทางกายอันสอดคล้องกับความรู้สึกทางจิต

พูนทรัพย์ จันทร์พันธ์ (2542 : 238) ได้ให้ความหมายของคำว่าจริยธรรมไว้ว่า จริยธรรมคือความสำนึกริดถูกอันเป็นเครื่องกำกับใจให้คนเรากระทำหรือประพฤติในด้านของ ความดี ความถูกต้อง ถ้าเด็กมีคุณธรรมในใจแล้ว คุณธรรมนั้นเองจะทำหน้าที่กำกับให้เด็ก รู้จักเลือกแสดงออกซึ่งทางพฤติกรรมที่ดีงาม พฤติกรรมที่แสดงออกโดยมีคุณธรรมเป็นตัว กำกับนี้เองเรียกว่า จริยธรรม

ดวงเดือน พันธุวนาวิน (2543 : 113) ได้ให้ความหมายของจริยธรรมว่า จริยธรรม หมายถึง ระบบการทำความดีจะเว้นความชั่ว ซึ่งทำว่าระบบนี้ หมายถึง ทั้งสามเหตุ ที่บุคคลจะกระทำการหรือไม่กระทำการและผลของการกระทำการหรือไม่กระทำการนั้น ตลอดจน กระบวนการคิดและการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเหล่านี้ด้วย

พระธรรมปฎก(2543 : 5) กล่าวว่า จริยธรรมคือ การดำเนินชีวิตทั้งระบบ จริยธรรมเป็นเรื่องของระบบสัมพันธ์ในองค์รวม ที่องค์รวมส่งผลสัมพันธ์กัน จริยธรรมคุณ ทั้งเรื่อง ศีล สามัช ปัญญา จริยธรรมคือระบบการดำเนินชีวิตที่ดี ที่องค์ประกอบทั้ง 3 ด้าน นั้นเป็นปัจจัยต่อกัน โดยมีการเรียนรู้ ฝึกหัดพัฒนา คือเคลื่อนไหวไปข้างหน้าในทางที่ดีขึ้น เรื่อยๆ ตลอดเวลา

ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ (2543 : 164-165) ให้ความหมายของจริยธรรมว่า หมายถึง การพิจารณาตัดสินใจประพฤติหรือกระทำการโดยอาศัยหลักคุณค่าบิณและหลัก ศีลธรรม เป็นการแสดงพฤติกรรมของคนเมื่อพนสถานการณ์หนึ่ง

บราน์ (Brown. 1965 : 98) กล่าวไว้ว่า จริยธรรม หมายถึง ระบบของ กฎเกณฑ์ สำหรับการวิเคราะห์การกระทำการพิเศษหรือถูกของบุคคล จริยธรรมเปลี่ยนแปลง และ วิวัฒนาการจากประสบการณ์ของบุคคล

โฮแกน (Hogan. 1973 : 217) ได้ให้ความหมายจริยธรรมว่า เป็นระบบของ กฎเกณฑ์สร้างขึ้นเพื่อชี้แนะพฤติกรรมสังคม หรือ พฤติกรรมระหว่างบุคคล

กูด (Good. 1974 : 34) อธิบายความหมายของจริยธรรมว่า การปรับตัวให้เข้ากับ กฎเกณฑ์ หรือมาตรฐานของความประพฤติที่ถูกต้องดีงาม

โกลเบิร์ก (Kohlberg, 1976 : 4 – 5) กล่าวไว้ว่า จริยธรรมมีพื้นฐานของความยุติธรรม ถือเอกสารกระจาดสิทธิ และหน้าที่เท่าเทียมกันโดยไม่ได้หมายถึงกฎหมายที่บังคับทั่วไป แต่เป็นกฎหมายที่มีความสำคัญที่คนส่วนใหญ่รับไว้ในทุกสถานการณ์และไม่มีการขัดแย้งเป็นอุดมคติ ดังนั้นพันธะทางจริยธรรมจึงเป็นการเคารพสิทธิ์ซึ่งเรียกร้องของบุคคลอย่างเสมอภาคกัน

จากความหมายจริยธรรมดังได้กล่าวมาทั้งหมด พอสรุปได้ว่า จริยธรรมหมายถึง แนวทางหรือหลักการที่นำไปสู่การประพฤติปฏิบัติที่ถูกต้อง เหมาะสม สามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้เป็นอย่างดี ก่อให้เกิดความพำสุก ความเจริญ เป็นประโยชน์ในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ

1.3 โครงสร้างของคุณลักษณะของจริยธรรม

จากการประชุมทางวิชาการเกี่ยวกับจริยธรรมไทย เรื่องแนวทางการพัฒนาจริยธรรมไทย ระหว่างวันที่ 22 - 27 มกราคม 2523 ได้กล่าวถึงโครงสร้างของคุณลักษณะของจริยธรรมในสังคมไทย ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิได้ปรับปรุงแล้วไว้ 11 ประการดังต่อไปนี้ (สมเกียรติ พรหมพูย. 2544 : 220-225)

1.3.1 ความรับผิดชอบ นายอิง ความผุ่งนั่นตั้งใจที่จะดำเนินการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความผูกพัน ด้วยความพากเพียร และความละเอียดรอบคอบ ยอมรับผลการกระทำในการปฏิบัติหน้าที่เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามความผุ่งหมาย ทั้งพยายามที่จะปรับปรุงการปฏิบัติหน้าที่ พฤติกรรมที่แสดงออกถึงความรับผิดชอบ ได้แก่

- 1) เอาใจใส่ในการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อผลลัพธางานนั้น ๆ
- 2) ซื่อสัตย์ต่อหน้าที่โดยไม่คำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนตัว
- 3) มีอารมณ์หนักแน่น เมื่อเผชิญกับอุปสรรค
- 4) รู้จักหน้าที่และการกระทำการตามหน้าที่เป็นอย่างดี
- 5) มีความเพียรพยายาม
- 6) มีความละเอียดรอบคอบ
- 7) ใช้ความสามารถอย่างเต็มที่
- 8) ปรับปรุงงานในหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้นทั้งตนเองและสังคม
- 9) ตรงต่อเวลา
- 10) ยอมรับผลการกระทำการของตนเอง

1.3.2 ความซื่อสัตย์ หมายถึง การประพฤติปฏิบูรณ์ต่อผู้อื่น ตามที่เป็นจริง ประพฤติปฏิบูรณ์ต่อผู้อื่นตรงไปตรงมา ทั้งกาย วาจา ใจ ต่อตนเองและผู้อื่น พฤติกรรมที่แสดงออกถึงความซื่อสัตย์ต่อตนเอง ต่อหน้าที่การงานและผู้อื่น ได้แก่

- 1) ไม่ลับลับกลับกลอก
- 2) ไม่กล้อขำพากที่ลากหรือขำจุ้งไปในทางที่เสื่อมเสีย
- 3) นั่งคงต่อการกระทำดีของตน
- 4) ไม่คดโกงมีความตั้งใจทำจริง
- 5) ประพฤติดนตรตามคำพูดและความคิด
- 6) ไม่เอาเวลาทำงานในหน้าที่ไปใช้ทำประโยชน์ส่วนตัว
- 7) ไม่ใช้อำนาจหน้าที่ทำประโยชน์ส่วนตัว
- 8) ไม่สอนพลอยเพื่อหาประโยชน์ส่วนตัว
- 9) เตือนสติและแนะนำในสิ่งที่เป็นประโยชน์
- 10) ยินดีในความสำเร็จของผู้อื่น ไม่คิดริษยาหรือกลั้นแกล้ง
- 11) ร่วมมือ ร่วมใจกันทำงานด้วยความบริสุทธิ์ใจ
- 12) ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนหรือเจ้าคีเข้าตน
- 13) ไม่ร่วมทำงานใด ๆ ที่ผิดกฎหมาย หรือระบุข้อบังคับของสังคมและ

หัวข้อที่ ๔ ความซื่อสัตย์ ความจริงใจ ความซื่อสัตย์

1.3.3 ความมีเหตุผล หมายถึง ความสามารถในการใช้ปัญญาในการประพฤติปฏิบูรณ์ รู้จักไตรตรอง พิสูจน์ให้ประจักษ์ ไม่หลงงมงาย มีความยั่งยั่งชั่งใจ โดยไม่ผูกพัน กับอารมณ์ และความยึดมั่นของตนเอง ที่อยู่เดิม ซึ่งอาจผิดได้ พฤติกรรมที่แสดงออกถึงความมีเหตุผล ได้แก่

- 1) ไม่ลุ่มหลงเพราความเชื่อถืออย่างง่าย
- 2) ไม่ยึดถือตนเองหรือบุคคลเป็นใหญ่หรือการกระทำที่งมงาย
- 3) ประกอบด้วย การยอมรับ การคิดพิจารณาและการใช้วิธีการแห่งปัญญา
- 4) ไตรตรองอย่างรอบคอบแล้ววิ่งตัดสินใจ
- 5) รู้จักความคุณอารมณ์ คือมีสติ匕บั้งชั่งใจ
- 6) รู้จักชั่ง ความโลภ ความโกรธ ความหลงผิด
- 7) การหนีออกจากความเคยชินที่ผิด ๆ
- 8) รู้จักเหตุ รู้จักผล รู้จักตน รู้จักประมาณ รู้จักภาระ รู้จักเทศะ

9) ไม่เป็นคนหูเบาเชื่อจ่าย

1.3.4 ความกตัญญูตัวที่ ความกตัญญู หมายถึง ความรู้สึกในการอุปการคุณ หรือบุญคุณ ที่ผู้อื่นหรือสิ่งอื่นที่มีต่อเรา กตัวที่ หมายถึง การแสดงออกและการตอบแทนบุญคุณ ดังนั้นความกตัญญูตัวที่ จึงหมายถึง ความรู้บุญคุณและตอบแทนต่อคนอื่น และ สิ่งอื่นที่มีบุญคุณพุทธิกรรมที่แสดงออกถึงความมีกตัญญูตัวที่ต่อบุคคลและสิ่งแวดล้อม ได้แก่

- 1) แสดงความเคารพนับถือ ยกย่อง เชิดชู ไม่ลบหลู่หมิ่น
- 2) ชักนำคนอื่นให้นิยมตนดี ในการทำคุณงามความดีตอบแทนผู้มีพระคุณ ปฏิบัติต่อผู้มีพระคุณด้วยความซื่อตรงไม่มีลับลมคอมใน หรือมีสิ่งใดแอบแฝงอยู่เบื้องหลัง
- 3) ไม่ละทิ้งผู้มีพระคุณในราตรีผู้มีพระคุณเดือดร้อน ลำบาก
- 4) เคารพรักใคร่ ไว้วาง และความเชื่อถือในผู้มีพระคุณที่ไม่ผิดศีลธรรม
- 5) ไม่ทำตนให้เป็นที่เสื่อมเสียซึ่งเสียงแก่วงศ์ตระกูลและผู้มีพระคุณ
- 6) ไม่คิดร้ายต่อผู้มีพระคุณ
- 7) จริงใจกตัญญูต่อชาติ ศาสนา พระมหาภัยตธรี
- 8) ทำบุญบำรุงศาสนา
- 9) รักษาเกียรติยศ และนำเชื้อเสียงมาสู่ครอบครัว เพื่อให้ตนมีหลักฐานและ ประเพณชาติรุ่งเรือง
- 10) หนุนประกอบกิจขันเป็นหน้าที่ของตน เพื่อให้ตนมีหลักฐานและ ประเพณชาติรุ่งเรือง

1.3.5 การรักษาะเบี่ยบวินัย หมายถึง การควบคุมความประพฤติ ปฏิบัติ ให้ ถูกต้อง 爆款หนาบางกันกรายการยาท ที่ค้อบังคับ ที่ค้อบกง กฎหมายและศีลธรรม พุทธิกรรมที่แสดงออกถึงความเป็นผู้รักษาะเบี่ยบวินัย ได้แก่

- 1) การรักษาะเบี่ยบวินัยภายนอก คือ รักษาะเบี่ยบวินัยในการบริโภค ได้แก่ การรับประทานอาหารให้ถูกอนามัยและสุขลักษณะมีรายหารเรียบร้อยในการ รับประทานอาหาร เมื่น ไม่รับประทานอาหารในที่ที่ไม่สมควร ไม่รับประทานอาหารบุบบาน
  - (1) การรักษาะเบี่ยบวินัยในการอุปโภค ได้แก่ การรักษาร่างกาย เสื้อผ้า ที่อยู่อาศัย และเครื่องใช้ให้สะอาดเป็นระเบียบเรียบร้อย
  - (2) การรักษาะเบี่ยบวินัยต่อสถานที่ ได้แก่ การรักษาความสะอาดและ ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ทั้งในสำนักงาน วัดวาอาราม สถานที่ราชการ และสาธารณะต่าง ๆ

เข่น ถนน แม่น้ำ ลำคลอง โรงพยาบาล รถโดยสาร สวนสาธารณะ และประเพณีปฏิบัติตามกฎหมายและระเบียบข้อบังคับของสถานที่นั้น ๆ

(3) การรักษาวินัยในการปักครอง ได้แก่ การสร้างวินัยเพื่อดือดีเป็นหลักการปฏิบัติ และมีการปักครองดี มีจรรยา มีวินัย เอาใจใส่กวดขัน ปรับปรุงระเบียบให้มีมาตรฐานความแก่ความนิยมนับถือและปฏิบัติให้เป็นแบบอย่าง

2) ความมีระเบียบวินัย คือ การแต่งและควบคุมท่วงทีกิริยา วาจา และใจให้หมดดงดงตามด้วยการเว้นช้า ประพฤติชอบทั้งต่อหน้าและลับหลัง ได้แก่ ระเบียน ท่วงที ระเบียบกิริยา ระเบียนวาจา และระเบียบใจ

(1) ระเบียบท่วงที ได้แก่ การจัดทำทางที่ทำให้เหมาะสมแก่ฐานะและภูมิรู้ของตน ไม่ดูหมิ่นผู้อื่น ไม่ทะนงตน

(2) ระเบียบกิริยา ได้แก่ การควบคุมอาการของร่างกายที่เคลื่อนไหวออกมานี้ให้ปราฏแก่คนทั้งหลาย โดยควบคุมและปรับปรุงกิริยาให้งาม เป็นระเบียบ มีกิริยาดี สุภาพอ่อนโยนประพฤติปฏิบัติให้เหมาะสมแก่บุคคล โอกาส เวลา และสถานที่

(3) ระเบียบวาจา ได้แก่ การพูดไฟพระ พูดมีประโยชน์ ไม่พูดเท็จ ไม่พูดส่อเสียดยุง ไม่พูดคำหยาด ไม่พูดเพ้อเจ้อ

(4) ระเบียบใจ ได้แก่ การรู้จักควบคุมจิตใจ และอารมณ์ให้อยู่ในกรอบและระเบียบที่ดีงาม

1.3.6 ความเสียสละหมายถึง การละความเห็นแก่ตัว การแบ่งปันให้แก่คนที่ควรให้ด้วยกำลังกาย กำลังทรัพย์ กำลังสติปัญญา รวมทั้งการรู้จักสัตต์ที่อารมณ์ร้ายในตนเองด้วยพุทธิกรรมที่แสดงออกถึงความเสียสละทั้งกาย วาจา สติปัญญา กำลังทรัพย์ และทางใจ

๔.๒.๔

1) ทางกาย คือ การช่วยเหลือผู้อื่นที่ทำธุราระงานที่ไม่มีไทย ไม่นิ่ง ดูดายช่วยเหลืองานสาธารณประโยชน์

2) ทางวาจา คือ การช่วยแสดงความเห็นอย่างตรงไปตรงมา ช่วยแก้ปัญหา เหตุการณ์ที่ไม่ดีให้ดี ช่วยกิจกรรมทางที่ดูดายหรือช่วยเพิ่มศูนย์ความรู้ให้แก่ผู้อื่นตามกำลัง

3) กำลังทรัพย์ คือ การแบ่งปันเครื่องอุปโภค บริโภค ให้แก่ผู้ที่ขาดสนับที่สมควรให้แบ่งปันเงินทองให้แก่ผู้ที่ขาดสนับที่สมควรให้ และสละทรัพย์เพื่อสาธารณกุศล

4) ทางใจ คือ ยินดีเมื่อเห็นผู้อื่นมีความสุข ไม่อาฆาตของเรื่อ ให้อภัยในความผิดพลาดของผู้อื่นที่ดำเนินกิจดิจ ไม่สมน้ำหน้าผู้อื่น เมื่อเพลี้ยงพล่าน ไม่โกรกอย่างไร่ของผู้อื่นมาเป็นของตน

1.3.7 ความสามัคคี หมายถึง ความพร้อมเพียงเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ร่วมมือกัน กระทำการให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี โดยเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว พฤติกรรมที่แสดงออกถึงความสามัคคี ได้แก่

- 1) ปรับตนเองให้เข้ากับผู้อื่น ได้ดี
- 2) รับผิดชอบต่อส่วนรวมมากกว่าส่วนตน
- 3) เป็นผู้ประสานความสามัคคีในหมู่คณะ
- 4) ไม่แบ่งแยกเป็นพวกเพาเวอร์
- 5) รักหมู่คณะ มีใจหวังดี และช่วยเหลือเกื้อกูลในทางไม่ผิดศีลธรรมของคน ในแต่ละเชื้อชาติ

1.3.8 การประทัด หมายถึง การใช้สิ่งทั้งหลายพ่อเหมาพอควรให้ได้ประโยชน์มากที่สุด ไม่ยอมให้มีส่วนเกินมากนัก รวมทั้งการรู้จักระบัณฑิร์ รู้จักบันยั่งความต้องการให้อยู่ในกรอบ และขอบเขตที่พอเหมาะสมพอควร พฤติกรรมที่แสดงออกถึงการประทัดเวลา ประทัดทรัพย์ ได้แก่

- 1) พยายามจ่ายทรัพย์เท่าที่จำเป็นให้สมควรแก่อัตภาพ
- 2) การรู้จักกำหนดรายจ่ายให้พอเหมาะสมพอควรแก่กำลังทรัพย์
- 3) การรู้จักรูบรวมรายได้ อันควรเก็บไว้เป็นทุนสำรอง
- 4) ทำทรัพย์ที่มีอยู่ให้เจริญก่อ功
- 5) บูรณะของก้าวบันควรบูรณะให้กลับไปใช้ประโยชน์ได้ใหม่
- 6) ใช้และถอนของใช้และทรัพย์สินให้คงคุณและประโยชน์นานๆ
- 7) รู้จักทำของใช้เองอย่างคิดแต่จะซื้อหรือซื้องงานเข้าทำรำไป
- 8) ไม่ใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือยวหنمดเปลือง โดยเปล่าประโยชน์
- 9) ไม่บำรุงรักษาความสนุกสนานจนเกินไป
- 10) ขยันหาทรัพย์ใหม่มาเพิ่มเติม

1.3.9 ความยุติธรรม หมายถึง การปฏิบัติตัวด้วยความเที่ยงตรงสอดคล้องกับความเป็นจริง และเหตุผลไม่มีความล้าเอียง พฤติกรรมที่แสดงออกถึงความยุติธรรม ได้แก่

- 1) ไม่คำเอียงเพราความเกลียด

- 2) ไม่ดำเนินการตามกฎหมาย
- 3) ไม่ดำเนินการทางด้านสิ่งแวดล้อม
- 4) ไม่เข้าข้างคนพิเศษ

1.3.10 ความอุตสาหะ หมายถึง ความพยายามอย่างเข้มแข็ง เพื่อให้เกิดความสำเร็จในการงานพัฒนาระบบที่แสดงออกถึงความอุตสาหะ ได้แก่

- 1) ขยัน
- 2) ไม่ท้อถอย
- 3) ไม่ยอมแพ้
- 4) พยายามต่อสู้เพื่อเอาชนะอุปสรรคจนประสบความสำเร็จ
- 5) กระตือรือร้น
- 6) หนักแน่น ไม่หวั่นไหว

1.3.11 ความเมตตากรุณา เมตตา หมายถึง ความรักใคร่ ประนีประนอมให้ผู้อื่นเป็นสุข กรุณาคือ ความสงสารคิดจะช่วยให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ พัฒนาระบบที่แสดงออกถึงความเมตตากรุณา ได้แก่

- 1) ไม่เบียดเบี้ยนใครให้เดือดร้อน
- 2) ไม่บ่น絮 ดูหมิ่น เสียดสี พูดจาด้วยความกริ่วโกรธเคียดແកັ້ນ
- 3) ไม่มา ทุบตี ตัด จำกัด หรือทำร้ายด้วยลักษณะต่างๆ
- 4) ช่วยเหลือป้องใจ เมื่อผู้อื่นได้รับความเดือดร้อน ลำบาก
- 5) ให้ความอนุเคราะห์ เกื้อกูล
- 6) มีความสลดใจ เมื่อเห็นผู้อื่นทุกข์
- 7) มีความสลดใจ มีอาการทางกาย วาจา ที่แสดงต่อผู้อื่นด้วยความสุภาพ

นิมนานา

1.4 องค์ประกอบทางจริยธรรม

4.1.1 องค์ประกอบด้านปัญญาทางจริยธรรม ประกอบด้วยความรู้ ความเชื่อ ค่านิยม การใช้เหตุผล และการตัดสินใจทางจริยธรรม

4.1.2 องค์ประกอบด้านอารมณ์ ความรู้สึกทางจริยธรรม ประกอบด้วยความตื่นตัว อารมณ์ ความอ่อนโยน เจตคติเชิงจริยธรรม หรือความรู้สึกชอบ ไม่ชอบ และปฏิกรรม

4.1.3 องค์ประกอบด้านพฤติกรรมทางจริยธรรม ประกอบด้วยปัจจัยอย่างหลายปัจจัยที่เป็นพฤติกรรมที่ถูกหรือผิดทางจริยธรรม พฤติกรรมที่ถูกทางจริยธรรมที่มักจะศึกษาได้แก่ การต้านทานการเบี้ยงเบนหรือการต้านทานความยวนใจ การอุดเปรี้ยวไว้กินหวาน และการช่วยเหลือผู้อื่น พฤติกรรมที่ขัดทางจริยธรรมที่มักศึกษากันคือ การโกรง แนวทฤษฎีที่มักใช้เป็นกรอบในการศึกษาพฤติกรรมทางจริยธรรมคือ ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Leanings Theory) หรือทฤษฎีปัจจัยทางสังคม (Social Cognitive Theory) (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.2544 : 450)

1.5 ความสำคัญของการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม

พระบรมราโชวาทในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชาท่านคุณธรรม 4 ประการ ให้แก่ปวงชนชาวไทยเนื่องในโอกาสอสมາกมเนลินมงคลสิริราชสมบัติครบ 60 ปี เมื่อวันที่ 9 มิถุนายน 2549 สรุปความว่า คุณธรรมที่ทุกคนควรศึกษาและน้อมนำมายปฏิบัติมีอยู่ 4 ประการ

1. การที่ทุกคนคิด ผูด ทำ ด้วยความเมตตา มุ่งดี มุ่งเจริญต่อ กัน
2. การที่แต่ละคนช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ประสานงาน ประสานประโยชน์กัน ให้งานที่ทำสำเร็จผลทั้งแก่ตน แก่ผู้อื่น และแก่ประเทศชาติ
3. การที่ทุกคนประพฤติ ปฏิบัติตาม อญู่ในความสุจริต ในกติกา และในระเบียบ แบบแผน โดยเท่าเทียมกัน
4. การที่ต่างคนต่างพยายามทำความคิดความเห็นของตนให้ถูกต้อง เที่ยงตรง และมั่นคงอยู่ในเหตุผล หากความคิดชิดใจการประพฤติปฏิบัติลงรอยเดียวกัน ในทางที่ดีที่ เจริญ ยังมีพร้อมมูลอยู่ในภาย ในใจของคนไทย ก็มั่นใจได้ว่าประเทศไทย จะดำรงมั่นคง อยู่ต่อไปได้

คุณธรรม 4 ประการนี้ ถ้าแต่ละคนพยายามนำมาประพฤติปฏิบัติและเผยแพร่โดยทั่ว กันแล้ว จะช่วยให้ประเทศไทยมั่นคงความสุข รุ่งเรือง และมีโอกาสที่จะปรับปรุงพัฒนาให้มั่นคงก้าวหน้าไปได้ดังประสงค์

รัฐบาลเห็นความสำคัญ ในเรื่องการปลูกฝังและตั้งแต่เริ่มคุณธรรม จริยธรรม จึงได้กำหนดแนวทางการจัดการศึกษา ด้านคุณธรรมและจริยธรรม ไว้ในแผนการศึกษา แห่งชาติ และหลักสูตรในแผนการศึกษาในทุกระดับ ตั้ง เช่น สำนักงานพัฒนาคุณธรรม กระทรวงศึกษาธิการ (จิตราประสงค์ ขาวเจริญ. 2540 : 13 ; อ้างอิงมาจาก กรมวิชาการ. 2532 : 1) ได้จัดตั้งสำนักงานพัฒนาคุณธรรมขึ้น เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2530 โดยมี

นโยบายที่จะพัฒนาคุณธรรมเรื่องการพัฒนาคุณธรรมการศึกษา พัฒนาหลักสูตร กระบวนการเรียนการสอน การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม เพื่อนำไปสู่การพัฒนาจิตใจของเยาวชนให้มีคุณธรรม โดยเฉพาะในเรื่องความกตัญญู ความรับผิดชอบ ความมีระเบียบวินัย ความสะอาด ความซื่อสัตย์ การประทัยด้วยทั้งการใช้ชีวิตที่เรียนง่าย พร้อมทั้งส่งเสริมกิจกรรมสร้างสรรค์ความรู้ ความเข้าใจ และการกำหนดแนวทางของการปฏิบัติที่ถูกต้อง ที่มีผลต่อการพัฒนาชีวิตและสังคม และส่งเสริมให้สถานศึกษาอบรมโดยสอดแทรกคุณธรรมในกิจกรรมการเรียนการสอนอยู่เสมอ และดำเนินกิจกรรมเสริมหลักสูตรในรูปแบบต่างๆ เพื่อให้นักเรียน นักศึกษาได้ประพฤติตามหลักธรรม คำสอนของศาสนา ปลูกฝังพัฒนาคุณธรรมค่านิยมที่พึงประสงค์

แม้ว่าจริยธรรมในเมืองไทยจะได้รับความสนใจ และมีผู้ที่เห็นความสำคัญมาโดยตลอด พร้อมกับการศึกษาในด้านอื่นๆ ก็ตามแต่กุญแจมีอยู่ว่าจะไม่ได้ประสบกับผลลัพธ์ที่คาดหวัง ขณะที่การศึกษาด้านอื่นๆ ได้พัฒนาไปอย่างมาก อาจกล่าวได้ว่าก้าวหน้าและประสบผลลัพธ์ที่คาดหวังไป แต่การขาดด้านจริยธรรมศึกษาขึ้นเป็นการสร้างความคิดเห็น ปรากฏว่าเปลี่ยนแปลงจากเดิมไปไม่นานกัน ทั้งยังมีแนวโน้มว่าเยาวชนวัยเรียนจำนวนไม่น้อยมีคุณลักษณะอันไม่เหมาะสม มีพฤติกรรมก่อให้เกิดปัญหาและความเดือดร้อนแก่สังคมเพิ่มขึ้นอีก (พูนทรัพย์ จันทร์พันธ์. 2542 : 243-244)

ทิศนา แผนที่ (2544 : 13) กล่าวว่า ถ้าหากประเทศไทยของเราต้องการที่จะแก้ไขปัญหาวิกฤตทางคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมของสังคมอย่างจริงจังจำเป็นอย่างยิ่งที่ทุกฝ่ายทั้งบุคลากรที่รับผิดชอบ การศึกษาในระบบหรืออุปกรณ์หรือการศึกษาตามอัธยาศัยก็ตาม จะต้องหันมาร่วมมือกัน เพื่อนำวิธีการต่างๆ มาดำเนินการอย่างจริงจังและต่อเนื่อง ปัญหาในการแก้ไขปัญหาทางคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมนี้ ไม่ได้ขึ้นอยู่กับการขาดวิธีการที่จะส่งสอนการขาดความตระหนักรู้ในความสำคัญของปัญหา การขาดความรู้ความเข้าใจที่แท้จริง ขาดเวลา ขาดการสนับสนุนจากผู้เกี่ยวข้อง ขาดข้อมูลกำลังใจในการดำเนินงาน การมีภาระเกิน กำลัง และสิ่งที่พบว่าขาดมากที่สุดคือ ขาดความร่วมมือซึ่งกันและกันในการนำเอาวิธีการต่างๆ ไปปฏิบัติอย่างจริงจัง และอย่างต่อเนื่องจนกระทั่งสามารถบรรลุเป้าหมาย

สุมน อุรవิทัณ์ (2542 : 14) กล่าวว่าคนเรามักสอนคนอื่นได้ แต่มักสอนตนเอง ไม่ได้ ครูมีหน้าที่สอนศิษย์สารพัดวิชาที่พึงสอน แต่ครูจำเป็นมากไม่สามารถปฏิบัติตามในลักษณะไตรสิคขา ซึ่งเป็นการฝึกอบรมจิตใจให้ถึงพร้อมซึ่ง ศีล สมาริ ปัญญา และควรมีลักษณะบูรณาการอันเป็นปัจจัยที่ต้องเนื่องกันไป

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การปลูกฝังและการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนั้น มีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศเป็นอย่างยิ่ง เพราะการพัฒนาประเทศจะสำเร็จไปได้ต้องมีการพัฒนาเยาวชนของประเทศให้มีการศึกษา และมุ่งพัฒนาให้เยาวชนของชาติมีคุณธรรม จริยธรรม ซึ่งเยาวชนในวันนี้จะเป็นผู้ใหญ่ในวันข้างหน้า ดังนั้น ผู้มีส่วนรับผิดชอบ จึงควรระหนักในการปลูกฝังและส่งเสริมค่านิยมคุณธรรม จริยธรรมให้แก่เยาวชน เพื่อจะได้ประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในสังคมได้อย่างเหมาะสมจะได้เป็นแบบอย่างที่ดีของสังคม และเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติต่อไป

1.6 ทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวกับการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม

ในการพัฒนาคุณธรรม และจริยธรรมที่ผ่านมา ได้มุ่งเน้นพื้นฐานการสร้างทัศนคติที่ดีให้กิดขึ้นด้วยเหตุผล เพื่อเสริมสร้างให้เกิดคุณลักษณะทางจิตใจ แล้วนำไปสู่การปรับเปลี่ยนทางพฤติกรรมเป็นหลักสอดคล้องกับทฤษฎีและแนวคิดที่สำคัญๆ แบ่งได้เป็น 3 แนวทางใหญ่ๆ (ประภาครี สีหำพ. 2540 : 29-30) คือ

1. ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของบุคคล (Psychoanalytic Theory) กล่าวถึงจริยธรรม กับมนโนธรรมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มนุษย์อยู่ในสังคมกลุ่มใดก็จะเรียนรู้ผิดชอบชั่วดีจากสิ่งแวดล้อมนั้น จะมีลักษณะที่พิเศษของแต่ละสังคมที่เรียกว่าเอกลักษณ์เป็นกฎหมายที่ให้ประพฤติปฏิบัติตามข้อกำหนดโดยอัตโนมัติ คนที่ทำชั่วแล้วรู้สำนึกรู้สึก หรือ โอตตัปปะ ละอายใจตนเองหรือว่ากลัวต่อการได้รับการลงโทษด้วยตนเอง เมื่อสำนึกรู้สึกแล้วพึงจะเว้นไม่ปฏิบัติอีกโดยไม่ต้องมีสิ่งควบคุมจากภายนอกเมื่อการสร้างมนโนธรรมขึ้นมาโดยไม่จำเป็นต้องสนใจ องค์ประกอบของลำดับขั้นพัฒนาการทางจริยธรรม

2. ทฤษฎีเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory) ขึ้นมาจากการเกิดของจริยธรรมว่าเป็นกระบวนการการการทางสังคมประกิด (Socialization) โดยการซึมซาบกฎหมายที่ต่างๆ จากสังคมที่เติบโตมา รับเอาหลักการเรียนเชื่อมโยงกัน หลักการเสริมแรงและการทดแทนสิ่งเร้า (Stimulus Substitution) รับแนวคิดของทฤษฎีจิตวิเคราะห์เป็นรูปแบบโดยขึ้นต่อว่า การเรียนรู้คือการสังเกตเดินแบบจากผู้ไกด์ชิดเพื่อแรงจูงใจ คือเป็นที่ยอมรับในกลุ่มพวกร่วมกันกลุ่มต้นแบบเพื่อเป็นพวกร่วมกัน

แบนดูรา (Bandura. 1977 : 16) ได้อธิบายทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมว่าพฤติกรรมทุกอย่างนокหนึ่งจากกิริยาสะท้อนเบื้องต้นเป็นผลมาจากการเรียนรู้ทั้งสิ้น โดยการที่มนุษย์เรียนรู้ผลที่เกิดตามมา (Response Consequence) เป็นการเรียนรู้ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่างๆ คือเรียนรู้ว่ามีมีเหตุการณ์หนึ่งเกิดขึ้นเหตุการณ์ใดจะเกิดตามมา หรือเมื่อกระทำพฤติกรรมใดแล้ว

ผลกระทบนี้จะเกิดตามมาเป็นผลเช่นไร การที่จะเรียนความสัมพันธ์เหล่านี้ได้ก็โดยประสบการณ์ตรง (Direct Experience) และเรียนรู้จากการสังเกต (Observation Learning) การเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง เช่น การประสบการณ์ต่างๆ ด้วยตนเอง การได้รับผลที่เกิดจากการกระทำต่างๆ ด้วยตนเอง การเรียนรู้จากสังคม ที่แบนดูราเน้นคือ การเรียนรู้จากแบบอย่าง (Learning Through Modeling) โดยกระบวนการสังเกตพฤติกรรมและผลกระทบที่ตามมาจากการกระทำการของผู้อื่น การได้รับผลอื่นๆ คำบอกเล่า การได้อ่านข่าวสารบันทึกของผู้อื่น ซึ่งเป็นการเรียนรู้ทางอ้อม และจะเป็นข้อมูลที่บุคคลนำมาพิจารณาสำหรับการกระทำการใหม่มีในโอกาสต่อไป การเรียนรู้จากการสังเกตแบบอย่างมีกระบวนการที่เกี่ยวข้อง 4 กระบวนการคือ

- กระบวนการใส่ใจ (Attention process) การเรียนรู้จากตัวอย่างอาจจะไม่เกิดขึ้นถ้าผู้สังเกตไม่ใส่ใจรับรู้พฤติกรรมที่ตัวแบบแสดง การเรียนรู้เกิดขึ้นมาเพียงใด ยังขึ้นอยู่กับความยากง่ายของพฤติกรรมที่ตัวแบบแสดงและความสามารถเรียนรู้ของผู้สังเกตด้วย

- กระบวนการจดจำ (Retention process) การจดจำเป็นกระบวนการสำหรับที่มนุษย์จะสามารถเก็บสะสมประสบการณ์ต่างๆ ไว้ใช้การจดจำนี้อาจจำในรูปแบบภาพ (Imagine) หรือ ภาษา (Verbal)

- กระบวนการกระทำทางกาย (Motor reproduction process) เมื่อมนุษย์มีข้อมูลที่เป็นสัญลักษณ์อยู่ในความจำแล้ว มนุษย์จะแปลงสัญลักษณ์ให้เป็นพฤติกรรมที่เหมาะสม

- กระบวนการจูงใจ (Motivation process) มนุษย์จะไม่แสดงพฤติกรรมการเลียนแบบไปทุกอย่าง แม้ว่าเขาจะได้เรียนรู้แล้วก็ตามมนุษย์จะเลียนแบบเฉพาะพฤติกรรมที่เขาสนใจหรือเห็นคุณค่ามากกว่า พฤติกรรมของตัวแบบที่ไม่ได้รับผลบวกหรือถูกลงโทษ ดังนั้น การให้รางวัลหรือเสริมแรงทางบวก เพื่อกระตุ้นให้ผู้สังเกตแสดงพฤติกรรมเลียนแบบ

จากแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม ที่ได้กล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่านักทฤษฎีส่วนมาก จะยอมรับว่าจริยธรรมจะถูกปลูกฝังตั้งแต่บุคคลยังเป็นเด็กเสียตั่วนาก แม้ว่าทุกคนจะประสบกับเหตุการณ์ทางสังคมที่ผันแปรเปลี่ยนไปจากเดิมอาจจะทำให้ทุกคนเปลี่ยนแปลงจริยธรรมในวัยผู้ใหญ่ได้ แต่นักทฤษฎีทั้งหมดยอมรับว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในวัยเด็กมีผลกระทบต่อบุคคลได้รุนแรง และมีผลคงทนถาวรกว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในวัยผู้ใหญ่

- ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญา (Cognitive theory) จริยธรรมเกิดจากแรงจูงใจในการปฏิบัติตามสัมพันธ์กับสังคม การพัฒนาจริยธรรมจึงต้องมีการพิจารณาเหตุผลเชิงจริยธรรมตามระดับสติปัญญาของแต่ละบุคคล ซึ่งมีวัตถุภาวะสูงขึ้น การรับรู้จริยธรรมก็พัฒนาขึ้น ตามลำดับ

ทฤษฎีพัฒนาทางจริยธรรม มีทฤษฎีต่าง ๆ ที่ปรากฏขึ้นเพื่อการจัดค่าของ การพัฒนาทางคุณธรรมและจริยธรรม ดังนี้

การพัฒนาจริยธรรมของมนุษย์มี 3 ขั้นตอน (เพียเจต์. 1932 ; อ้างอิงมาจาก ประภาศรี สีหำปี. 2540 : 30) คือ

1. ขั้นตอนจริยธรรม (ตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 2 ปี) ยังไม่เกิดจริยธรรมแต่สามารถเรียนรู้จากประสบการณ์พัฒนาการทางสติปัญญา

2. ขั้นเชื้อฟังคำสั่ง (อายุ 2 - 8 ปี) เชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งของผู้ใหญ่มีการคิดก่อนปฏิบัติตามคำสั่ง ซึ่งในขณะแรกเริ่มจะไม่คำนึงถึงเหตุผลของคำสั่งนั้น

3. ขั้นยึดหลักแห่งตน (อายุ 8 - 10 ปี) เกิดหลังความคิดพัฒนาการทางสติปัญญาสูงขึ้นตามประสบการณ์ทางสังคมคลายความเกรงกลัวอำนาจภายนอก เริ่มมีความคิดเป็นของตัวเองมากขึ้น

ทฤษฎีเพียเจต์ทั้ง 3 ข้อ ในการพัฒนาจริยธรรมนี้ เป็นที่ยอมรับมีผู้ศึกษาแนวทางต่อมา คือ โคลเบิร์ก ได้แบ่งจริยธรรมออกเป็น 6 ขั้นตอน 3 ระดับตามตาราง 1 ดังนี้ (อ้างอิงมาจาก ประภาศรี สีหำปี. 2540 : 30)

ตารางที่ 1 แสดงการแบ่งจริยธรรมของโคลเบิร์ก

ระดับจริยธรรม	ขั้นการให้เหตุผลเชิงจริยธรรม
1. ก่อนเกณฑ์ (2 - 10 ปี) คือ การกระทำตามสั่งที่ตนต้องการเป็นใหญ่ หนีการลงโทษและแสวงหารางวัล	1. การเชื่อฟังและการลงโทษ (2 - 7 ปี) (obedience and punishment) 2. การแสวงหารางวัล (8 - 10 ปี) (Exchange)
2. ตามเกณฑ์ (10 - 16 ปี) คือ การกระทำตามสังคมระเบียบ ประเพณี กฎหมาย ศาสนา มีการเลียนแบบ และทำตามเพื่อให้ผู้อื่นเห็นชอบ ต่อมาจึงคำนึงถึงบทบาทและหน้าที่ของตนในสังคม	3. การทำความเห็นชอบของผู้อื่น (Conformity) 4. การทำตามหน้าที่ในสังคม (Social system)
3. เหนือเกณฑ์ (16 ปี เป็นต้นไป) คือ การวิเคราะห์ด้วยตนเองก่อนตัดสินใจ โดยคำนึงถึงสิทธิของผู้อื่น ในส่วนที่เป็นสากลอยู่นอกเหนือกฎหมาย ที่กำหนดไว้ในสังคมของตน มีจริยธรรมในขั้นสูงสุด	5. การทำตามกฎเกณฑ์และข้อตกลง (Contract) 6. การชี้ด้วยเหตุผลในธรรมตามหลักสากล (Universal)

Skinner, 1953) สามารถนำมาระบุกตัวใช้ในการพัฒนาและเพิ่มพูนพุทธิกรรมที่พึงประสงค์ ตลอดจนให้ผลพุทธิกรรมที่ไม่พึงประสงค์ได้ ซึ่งพุทธิกรรมเชิงจริยธรรมก็เนื่องอกันกับ พุทธิกรรมโดยทั่วไป สามารถนำเอาแนวคิดของทฤษฎีการเรียนรู้การกระทำมาประยุกต์ใช้ เป็นแนวทางการพัฒนาจริยธรรมด้วยการปรับพุทธิกรรมตามขั้นตอนดังนี้

1. การกำหนดพุทธิกรรมเป้าหมายให้ชัดเจน โดยครุณกำหนดลงให้แน่นอนว่าจะ สอนจริยธรรมข้อใดแก่นักเรียน เพื่อให้เกิดการพัฒนาการในด้านนั้น และกำหนดขอบเขตใน รูปของพุทธิกรรมให้ชัดเจน

2. ให้เรียงความสำคัญของพุทธิกรรมเชิงจริยธรรม แล้วจึงพัฒนาพุทธิกรรมที่เห็น ว่าสำคัญก่อนແล็วจึงพัฒนาไปทีละพุทธิกรรม แต่ถ้าเกี่ยวข้องกัน พัฒนาไปทีละหลาย ๆ พุทธิกรรมในเวลาเดียวกัน

3. สังเกตและบันทึกพุทธิกรรมที่ต้องการพัฒนาว่าเกิดบ่ออยหรืออนาคตแล้วเพื่อ เน้นข้อมูลว่าควรนำไปพัฒนาหรือไม่ รวมทั้งใช้เป็นข้อมูลเปรียบเทียบถึงผลของการใช้วิธีการ ปรับพุทธิกรรม

4. ให้มีการเสริมแรง โดยมีการเสริมแรงทางบวก และทางลบคือรางวัล และ การลงโทษ สอนถอด ล้างเกต ตามผู้เรียนเพื่อให้แน่ใจว่าการเสริมแรงนั้นได้ผล

5. ถ้าพุทธิกรรมใดยังไม่เกิด ครูอย่างจะให้เกิดกับสารรถที่จะทำให้เกิดขึ้นได้โดย การชี้แนะ พร้อมทั้งให้แรงเสริมทันทีที่นักเรียนแสดงพุทธิกรรมนั้น

6. ขณะที่ดำเนินการปรับพุทธิกรรม จะต้องสังเกตและบันทึกพุทธิกรรมที่ต้องการ พัฒนาตลอดเวลา เพื่อที่จะคุ้นเคยโน้มของ การเกิดพุทธิกรรมที่ต้องการพัฒนานั้นอยู่ในลักษณะ ใด หากมีแนวโน้มในทางที่ไม่พัฒนาเกิดต้องปรับปรุงวิธีใหม่

7. เมื่อผู้เรียนแสดงพุทธิกรรมเชิงจริยธรรมที่ต้องการจะพัฒนานั้นขึ้นอย่าง สม่ำเสมอ และครูอาจยืดการเสริมแรงเพื่อให้พุทธิกรรมนั้นคงอยู่นาน

8. หากการปรับพุทธิกรณั้นไม่ดีขึ้น หรือล่วง阔การเปลี่ยนวิธีการใหม่ ทั้งนี้อาจ เกิดจากพุทธิกรรมเป้าหมายที่กำหนดไม่ชัดเจน การเสริมแรงไม่เหมาะสมเป็นต้น

9. การใช้การปรับปรุงพุทธิกรณั้นได้ผลต้องคำนึงถึงความสม่ำเสมอ และทำให้ เป็นระบบ และระเบียบ มิใช่ทำตามอารมณ์

สรุปได้ว่าแนวทางการพัฒนาจริยธรรมนั้น จะต้องมีการกำหนดเป้าหมายพุทธิกรรมที่ จะพัฒนาให้ชัดเจน มีการดำเนินการ ติดตามตรวจสอบอย่างใกล้ชิด มีการปรับปรุงแก้ไขอย่าง ต่อเนื่องสม่ำเสมอ และมีการเสริมแรงในพุทธิกรรมที่พึงประสงค์ แนวทางดังกล่าวข้างต้นนี้

ผู้ศึกษาด้านคว้าได้นำไปปรับใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการดำเนินงานกิจการนักเรียนด้าน การส่งเสริมจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์

ทฤษฎีการพัฒนาการทางจริยธรรมตามแนวทางการเรียนรู้ทางสังคม

แบบคุณ (ดวงเดือน พันธุ์มนนาวิน. 2544 : 25 ; ข้างอิงมาจาก Bandura. 1977 : 197) ได้เสนอแนวคิดดังนี้

1. สิ่งที่เรียนรู้ การเรียนรู้ของคนเรานั้นเกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่าง ๆ ซึ่งกลายเป็นความเชื่อ ที่มีผลต่อการควบคุมพฤติกรรมและเมื่อมีเหตุการณ์เกิดขึ้น บุคคลก็จะมีความคาดหวังถ่วงหน้าเกี่ยวกับการเกิดของผลจากการกระทำนั้นได้ ทำให้ตัดสินใจว่าควรทำหรือไม่

2. วิธีการเรียนรู้ การเรียนรู้เกิดจากประสบการณ์ ซึ่งมีทั้งประสบการณ์ตรงและประสบการณ์ทางอ้อม โดยการสังเกต อ่าน ฟัง การบอกรเล่าที่เกิดขึ้นกับผู้อื่น ทำให้คนเรามีการเรียนรู้ได้อย่างกว้างขวาง

3. ความเชื่อ ผลจากการเรียนรู้อยู่ในรูปของความเชื่อสิ่งหนึ่งจะสัมพันธ์กับสิ่งหนึ่ง ทั้งนี้เกิดจากสังเกต และการคิดของบุคคลรวมทั้งการบอกรเล่าจากบุคคลอื่น ความเชื่อนี้สามารถกำหนดพฤติกรรมของบุคคลได้

4. การควบคุมพฤติกรรมเพื่อความรู้และเข้าใจในบุคคลมีความรู้ความเข้าใจได้และสามารถถ่ายทอดสิ่งที่ตนรู้ได้รวมทั้งมองเห็นผลการกระทำที่จะเกิดตามมา ซึ่งอาจดีหรือเลว ทำให้สามารถตัดสินใจได้ว่าควรทำหรือไม่ควรทำได้

5. จริยธรรมหมายถึงหลักการ กฏเกณฑ์ แนวทางการประพฤติ บุคคลสามารถประเมินได้ถึงความผิดชอบของการกระทำ ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม ถือว่าการตัดสินใจทางจริยธรรมเป็นกระบวนการตัดสินใจเกี่ยวกับความผิดชอบของการกระทำการตามหลักของการประพฤติ พฤติกรรมของบุคคลมีความแตกต่างกัน ดังนั้นการตัดสินใจความถูกผิดของพฤติกรรมจึงใช้เกณฑ์ที่แตกต่างกัน และน้ำหนักต่างกัน

6. การบังคับตนของบุคคลสามารถบังคับตนเองที่จะประพฤติหรือละเว้นการประพฤติได้ตามมาตรฐานของตนของตามการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงและอ้อมของตน ความสามารถในความบังคับตนของนี้ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขทางสังคม หากการเสริมแรงนี้เป็นในทางบวก ก็มีแนวโน้มที่จะละเว้นให้ปฏิบัติในสิ่งไม่ดีและประพฤติในสิ่งดีงามเป็นต้น

แนวทางการพัฒนาจริยธรรม ทางการเรียนรู้ ทางสังคมการพัฒนาในการปลูกฝังจริยธรรมจะมี 3 ประการ คือ

1. ความเข้าใจในหลักเกณฑ์ของการตัดสินความถูกความผิดของการกระทำ
2. ความเชื่อในความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมกับการกระทำ
3. ความสามารถในการบังคับตนเอง

วิธีปฎิสัมภิงค์ ๓ วิธี คือ

1. การให้ประสบการณ์ตรงกับผู้เรียน การพัฒนาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการความประพฤติของการตัดสินใจได้ความรู้ว่าสิ่งใด ถูก หรือ ผิด เป็นสิ่งจำเป็นซึ่งอาจใช้วิธีการมีส่วนร่วมในการตัดสินสามารถແຄเปลี่ยนประสบการณ์กันได้รวมทั้งพัฒนาความเชื่อในความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมจากผลของการกระทำด้วย

2. การใช้ตัวอย่างคนเราระบบการเดียนแบบการมีตัวอย่างเป็นการเรียนรู้อย่างหนึ่ง ทำให้เกิดความเข้าใจขึ้น ตัวอย่างจากสื่อต่างๆ เช่น หนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ วิทยุ เป็นต้น จะมีอิทธิพลต่อความรู้ความเข้าใจและความรู้สึกผิดชอบชั่วคราว

3. การอธิบาย เป็นการพูด ชี้แนะ แนะนำให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจหลักการความประพฤติ มองเห็นความสัมพันธ์ เห็นตัวอย่างจากการสังเกตของตน ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเชื่อและนำไปปฏิบัติตามได้

การปฎิสัมภิงค์ยังรวมความมีความสอดคล้องของประสบการณ์ตรงที่ได้รับ ตัวอย่างที่ใช้ และการชี้แนะหากครุณาการทำตัวให้เป็นตัวอย่างที่ดีการปฎิสัมภิงค์ยังรวมในตัวผู้เรียนก็อาจไม่ได้ผลตามที่พึงประสงค์ (ปริยา วงศ์อนุตร โกรน. 2544 : 278 – 288)

ดวงเดือน พันธุวนาวิน (2544 : 166) กล่าวว่า การปฎิบัติเพื่อการเสริมสร้าง พฤติกรรม สุขภาพของคนไทยจะพัฒนาจิตและพฤติกรรมที่กำหนดไว้เป็นทฤษฎีด้านไม้มอย่างไร ก่อนอื่นจะต้องเข้าใจว่า จิตลักษณะ ๘ ประการและพฤติกรรมที่ต้องการนี้ต้องการมีพัฒนาการตั้งแต่แรกเกิดจนเป็นผู้ใหญ่เป็นการพัฒนาตลอดชีวิต โดยทุกฝ่ายจะต้องปฏิบัติเสริมกันทั้งที่บ้าน ที่โรงเรียน สื่อมวลชน และหน่วยงาน

ดวงเดือน พันธุวนาวิน (2544 : 69-70) กล่าวว่า วิธีการส่งเสริมการสนับสนุน ลักษณะที่พึงประสงค์โดยการให้รางวัลเมื่อบุคคลทำความดี หรือแสดงลักษณะทางจิตใจที่น่าประทับใจ ภูมิปัญญา การพัฒนาจริยธรรมจะให้ผลดี ถ้ามีการสนับสนุนให้บุคคลทำความดีมากกว่าการลงโทษ เมื่อเขาทำผิดวิธีการให้รางวัลจะต้องใช้ให้เหมาะสมกับจิตใจของบุคคล ตามอายุ และขั้นจริยธรรมของขาดังนี้ อายุ ๐ – ๗ ขวบ ให้ความสัมผัสทางกายที่อ่อนโยน เช่น ลูบหัว ลูบหลังด้วยความรักและพอใจในเด็กเป็นรางวัลแก่เด็ก อายุ ๗ - ๑๐ ขวบ ให้รางวัลที่เป็นวัตถุหรือสิ่งของเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่เด็กชอบและให้ความสนใจใส่เมื่อเด็กทำ

ความดีความถูกต้องด้วย อายุ 10 – 13 ปี ก่อให้ก่อให้เกิดต่อหน้าเด็กและต่อหน้าผู้อื่น เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดี

2. แนวทางในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียน

การดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนนั้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 3 ได้กำหนดในคู่มือการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียน ในสังกัด โดยแบ่งออกเป็น 5 ด้าน ดังนี้ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 3 : 11 – 18)

2.1 ด้านการกำหนดนโยบาย

การปลูกฝังให้นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรม มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในการบริหารโรงเรียน เพราะการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นการจัดการศึกษาให้กับผู้เรียน ซึ่งเป็นช่วงวัยที่สำคัญของชีวิตที่พร้อมจะหักเหไปในทิศทางที่ดีและไม่ดีได้โดยง่าย ประกอบกับสภาพแวดล้อมทางสังคมในปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก มีสถานบริการต่างๆ เกิดขึ้น มากมาย เช่น สถานอาหารหรือภัตตาคาร สนุกเกอร์คลับ ดิสโก้แท๊ก เกมไไฟฟ้า เป็นต้น สิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิต และพฤติกรรมของบุคคลในสังคม ย่อมได้รับอิทธิพลทางสังคมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ การสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่นักเรียนเหล่านี้ จึงเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง ดังที่มีผู้กล่าวไว้หลายท่าน ดังนี้

แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2545 - 2559 ได้กล่าวถึงการกำหนดวัตถุประสงค์และแนวโน้มนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ได้แก่ วัตถุประสงค์ที่ 2 สร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมสังคมคุณธรรม ภูมิปัญญา และการเรียนรู้ แนวโน้มนโยบายเพื่อดำเนินการที่ 3 การปลูกฝังและเสริมสร้างศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในระบบวิธีชีวิตที่ดีงาม และแนวโน้มนโยบายเพื่อดำเนินการที่ 5 การพัฒนาสังคมแห่งการเรียนรู้ เพื่อเสริมสร้างความรู้ ความคิด ความประพฤติและคุณธรรมของคน

รัฐบาลและกระทรวงศึกษาธิการ ได้ประกาศนโยบายเร่งด่วนการปฏิรูปการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เพื่อให้เป็นรูปธรรมโดยให้นำหลักปรัชญา “เศรษฐกิจพอเพียง” และ “คุณธรรมนำความรู้” มาใช้เป็นหลักนำทั้งนี้เพื่อการปฏิรูปการศึกษาตามนัยดังกล่าวจะนำไปสู่การแก้ปัญหาทั้งมวล ไม่ว่าจะเป็นปัญหาสังคม เศรษฐกิจ หรือการเมือง นโยบายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ดังนี้

นโยบายข้อที่ 1 เร่งรัดการปฏิรูปการศึกษาโดยยึดคุณธรรมนำความรู้ สร้างความตระหนักสำนึกรักในคุณค่าของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ความสมานฉันท์ สันติวิธี วิถีชีวิต ประชาธิปไตย พัฒนาคนโดยใช้คุณธรรมเป็นพื้นฐานของการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงความร่วมมือของสถาบันครอบครัว ชนชั้น สถาบันทางการศึกษาและสถาบันการศึกษา

มาตรการ

- (1) ปรับปรุงหลักสูตรการเรียนการสอน และจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ทุกระดับและประเภทการศึกษา
- (2) พัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาให้มีความสามารถจัดทำหลักสูตร และการเรียนการสอนตามข้อ (1)
- (3) สร้างเครือข่ายคุณธรรมในทุกเขตพื้นที่การศึกษา เชื่อมโยงความร่วมมือร่วมคิด ร่วมทำ ของบ้าน วัด โรงเรียน (บvr)

พนธนพัทธ์ จันทร์พันธ์ (2542 : 244 – 245) ได้กล่าว แนวทางการแก้ไขปัญหาจริยธรรมมีดังนี้

1. แสวงหาและกำหนดจริยธรรมในการพัฒนาเติบโตใหม่ ต้องเป็นแนวทางการพัฒนาที่เหมาะสมกับสังคมไทย เป็นการพัฒนาที่เน้นความพอดีระหว่างความก้าวหน้าในด้านวัฒนธรรมและจิตใจ ความพอดีระหว่างความสำเร็จส่วนตัว และส่วนรวม และตระหนักถึงความเสมอภาคของทุกคนในสังคม การแสวงหา และการกำหนดแนวทางใหม่ มิใช่เป็นของง่ายที่จะทำได้เพียงคนเดียว จำเป็นต้องอาศัยการรวมพลัง เพื่อเรียกร้อง ให้เกิดการกำหนดแนวทางนี้ย่างจริงจังในระดับนโยบายของประเทศ เป็นวิธีหนึ่งอาจจะให้ทำให้วิชาการที่เข้าใจปัญหานี้รวมตัวกันเสนอความคิดให้ผู้ที่มีหน้าที่ในการกำหนดนโยบายเพื่อนำไปปฏิบัติในรูปของการวางแผนพัฒนาประเทศอีกวิธีหนึ่ง คือการวิจัย และเผยแพร่ปัญหานี้ให้แก่สังคมส่วนรวมได้มีโอกาสสร้างสถานแห่งของปัญหา เพื่อที่จะใช้ช่องทางที่มีอยู่แล้วดันให้มีการแก้ไขปัญหาต่อไป

2. การปรับปรุงการสอนจริยธรรมในโรงเรียน ปัญหานี้เกิดขึ้นมาก จากข้อจำกัดทางการศึกษาเรื่องหลักสูตร วิธีสอน และตัวผู้สอน ในวงการการศึกษาต้องแก้ไขปัญหาเหล่านี้โดยการปรับปรุงหลักสูตรการเรียนการสอนจริยธรรม วิธีการสอนรวมถึงการวัดผลเติบโตใหม่ คือควรมีการเพิ่มหลักสูตรด้านนี้ให้มากขึ้นและให้สอดคล้องประสานกันทุกวิชา ซึ่งหมายความว่าการสอนจริยธรรมไม่ใช่หน้าที่ของครูที่สอนคีลธรรมแต่เพียงผู้เดียว ผู้สอนวิชาอื่นก็มีหน้าที่ในการปลูกฝังจริยธรรมให้แก่ลูกศิษย์ของตนด้วยเช่นกัน

**1.5 การบริการและสวัสดิการในโรงเรียนต้องเพียงพอ และพอดีกับ
ปริมาณและความจำเป็นของโรงเรียน**

**1.6 กิจกรรมของนักเรียนมีส่วนในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของ
นักเรียนเป็นอันมาก กิจกรรมที่จัดขึ้นควรมุ่งเพื่อประโยชน์ของการศึกษาสอดแทรกภารกิจการ
ของจริยศึกษา และขัดสิ่งที่นำไปสู่พฤติกรรมที่ไม่ดีไม่งามให้หมดไปด้วย**

**1.7 การสอนจริยศึกษาในแขนงวิชาของจริยศึกษาโดยตรง ครูอาจารย์
ควรปรับปรุงตนเองให้มีคุณสมบัติส่วนตัวเหมาะสม มีความรู้ ความสามารถในวิชาที่สอน มี
กลวิธีการสอนที่ทำให้นักเรียนสนใจ จัดทำ จัดหาอุปกรณ์การสอนที่เหมาะสม จัดกิจกรรม
ร่วมหลักสูตรในวิชาที่สอน**

**1.8 การสอนแทรกจริยธรรมในการสอนวิชาอื่น การสอนแทรก
จริยศึกษาในการสอนวิชาอื่นอาจทำได้หลายวิธีในเวลาเดียวกัน เช่น กรณีวิชาของครูการ
จัดระบบระเบียบเนื้อหาวิชาที่สอน การยกตัวอย่างเปรียบเทียบในการสอน การสรุปความรู้
ทักษะและประสบการณ์ ฯลฯ สำคัญอยู่ที่อาจารย์ทุกคนจะต้องระลึกอยู่ในใจตลอดเวลาว่า
จะต้องให้นักเรียนได้รับหรือให้ฝึกหัดอบรมในด้านคุณธรรมและจริยธรรมไปพร้อมกับความรู้
ทักษะ และประสบการณ์จากบทเรียนนั้น**

**1.9 สิ่งแวดล้อมภายนอกโรงเรียน รวมถึงผู้บังคับบัญชาและผู้บริหาร
ระดับหนึ่งของสถานศึกษา และบุคคลต่างๆ นอกสถานศึกษาต่างเป็นปัจจัยที่จะช่วยส่งเสริม
การพัฒนาจริยธรรม และในขณะเดียวกันก็อาจเป็นอุปสรรคในการพัฒนาจริยธรรมของ
สถานศึกษานั้นได้**

**2. การพัฒนาจริยธรรมต้องถือหลักการป้องกันดีกว่าแก้ จริยศึกษามาได้
หมายถึงเพียงแต่การสอนหลักคิดธรรมแต่เพียงอย่างเดียว แต่หมายถึงการพัฒนาความรู้
ความเข้าใจในเรื่องคุณธรรม จริยธรรม การพัฒนาบุคลิกภาพที่ดีงาม การสร้างเจตคติและ
พฤติกรรมที่มีคุณค่าของบุคคลด้วย ดังนี้ จึงควรใช้วิธีการดังต่อไปนี้ในการป้องกันพฤติกรรม
ที่ไม่สมควรของนักเรียนและเป็นการฝึกหัดอบรมคุณธรรมจริยธรรมไปในตัวด้วย คือ**

**2.1 การให้คำแนะนำอย่างสม่ำเสมอทั้งเป็นส่วนบุคคล และเป็นกลุ่มเป็น
เหมือนเครื่องนำทาง และสร้างความสัมพันธ์กับนักเรียนชนิดที่ทำให้นักเรียนอยากจะมา
ปรึกษาหารือ ขอคำแนะนำในเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวกับชีวิตของทุกคนทุกโอกาส**

**2.2 การคุ้มครองเอาไว้ไม่ให้ถูกนักเรียนของครูเป็นการสร้างสัมพันธ์ทางใจ
มีอะไรไม่ดี ไม่งามจะได้ป้องกันแก้ไขเสียก่อน**

2.3 การคูณและจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนให้มีบรรยากาศชักนำไปในทางที่ดีงาม ขั้นปรับปรุงสิ่งที่จะนำไปในทางที่เสียหายไปให้หมด

2.4 การอบรมสั่งสอนนักเรียนให้มีวิชาณญาณสามารถตัดสินใจเลือกวิถีทางปฏิบัติต่างๆ อันถูกต้องด้วยตนเองตามวัย ขึ้น และระดับการศึกษา

2.5 การปลูกฝังอบรมนักเรียนแต่ละคนให้เป็นคนมีอุดมคติของชีวิตโดยการเต่าให้ฟัง หรืออ่านเรื่องราวชีวประวัติของบุคคลที่ทำประโภชน์แก่สังคมในด้านต่าง ๆ ให้นักเรียนได้เลือกเป็นตัวอย่าง ตามแรงบันดาลใจของตน

2.6 การตั้งครุยกอยคูณและตรวจตราสังเกต และแนะนำความประพฤติของนักเรียน ควรทำสำหรับนักศึกษาระดับนักเรียนศึกษาขึ้นไป

2.7 การร่วมมือกับผู้ปกครองนักเรียนในการอบรมสั่งสอนนักเรียนให้มีคุณธรรมและจริยธรรมที่พึงประสงค์ จะได้ผลดีกว่าการที่โรงเรียนจัดสอนแต่ฝ่ายเดียว

2.8 ความร่วมมือระหว่างครู อาจารย์ต่างสถาบัน โดยเฉพาะสถานศึกษา ระดับสูงในท้องถิ่นเดียวกัน

2.9 การศึกษาวิจัยปัญหาจริยศึกษาของนักเรียน โดยใช้หลักในทางวิชาการวิเคราะห์สาเหตุ และทางแก้ไข ได้ถูกชุดอีกทางหนึ่ง

3. การพัฒนาจริยธรรมควรถือหลักสั่งเสริมคุณลักษณะที่ดีงาม และห้ามปราบแก้ไขลักษณะที่ไม่พึงประสงค์คุณลักษณะของคนไทยที่ควรปลูกฝังให้ถึงพร้อมในสถานการณ์ปัจจุบันมี 10 ประการคือ

3.1 ความมีระเบียบ

3.2 ความซื่อสัตย์

3.3 ความยั่ง การประหมัด การยืดม้วนในสัมภาระ

3.4 ความดำเนินใจหน้าที่ และรับผิดชอบต่อสังคมและประเทศชาติ

3.5 การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และมีเหตุผล

3.6 ความกระตือรือร้นในการประกอบระบบประชาธิปไตย ความรักและเกิดทุน ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

3.7 การมีพานามัยที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ

3.8 พึงตนของและมีอุดมคติ

3.9 ความภาคภูมิใจในศิลปวัฒนธรรมของชาติ การรักษาความ

ศิลปวัฒนธรรมและทรัพยากรธรรมชาติ

3.10 ความเสียสละ ความเมตตาปราณี ความกตัญญูตัวเวที ความกล้าหาญ และความสามัคคี

4. การพัฒนาจริยธรรมจะได้ผลก็ต่อเมื่อครูอาจารย์และผู้ใหญ่เป็นแบบอย่างที่ดี แก่เด็ก หรือนักเรียนนักศึกษา ครูต้องถือหลักว่าสอนอย่างไร ton ต้องปฏิบัติอย่างนั้นด้วยทั้งใน-tonสอน และความเป็นอยู่ปกติของครูต้องเป็นไปตามที่สอนนักเรียน (พุทธพาย จันทร์พันธ์. 2542 : 241 – 247)

สำหรับการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมโดยวิธีการสอนแบบต่างๆ ในปัจจุบันได้มีการส่งเสริมให้ครูมีการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางมากขึ้น ซึ่งการที่ครูจะสามารถจัดได้ต้องอาศัยวิธีการสอนแบบต่างๆ เพื่อมาช่วยในการจัดการเรียน การสอน วิธีการสอนที่ใช้กันอยู่นี้สามารถนำมาใช้ในการสอนคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม ได้ดังนี้ (พิศาล แรมนภ. 2541 : 77 – 79)

1. การเล่นพื้นที่ กือการสอนโดยใช้นิทานเป็นตัวให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เนื้อหา สาระที่ต้องการซึ่งครูอาจใช้สื่อประกอบได้ เช่น หุ่น ภาพ แผ่นป้ายสำคัญ การตุน เป็นต้น นิทานใช้ได้กับเด็กเล็กและเด็กประถมศึกษา สำหรับเด็กโตและเยาวชน นิทานก็ยังใช้ได้แต่เนื้อหาต้องเหมาะสมกับระดับผู้เรียน

2. การเล่นเกม เกมเป็นการเล่นภายใต้กิจกรรมที่กำหนด โดยมีจุดมุ่งหมายของ การเล่น โดยทั่วไปแล้วจะมีการแบ่งขั้นเพื่อให้เกิดความสนุกสนานตื่นเต้น เกมการเล่นหลาย เกมสามารถใช้ในการสอนและฝึกคุณธรรมจริยธรรมต่างๆ ได้เช่น ความเอื้อเพื่อเพื่อแห่ง การเสียสละ ความอดทน การมีน้ำใจนักกีฬา รู้แพ้ รู้ชนะ รู้อภัย การเล่น การทำงานเป็นทีม การเคารพที่ผู้อื่น เป็นต้น

3. การใช้กรณีศึกษา กือการสอนโดยใช้เรื่องที่คัดสรรมาหรืออภิปรายขึ้นเพื่อให้ ผู้เรียนได้ศึกษา โดยมีประเด็นคำถามให้ผู้เรียนฝึกการคิดวิเคราะห์แก่ปัญหา เรื่องเหล่านี้ควร จะเป็นเรื่องที่คล้ายคลึงกับความจริง การที่ผู้เรียนได้อภิปรายในประเด็นต่างๆ ร่วมกันจะช่วยให้ผู้เรียนได้ฟังความคิดเห็นหลากหลายແเนื่องที่ต่างๆ กัน ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนมีโอกาสได้คิด พิจารณาและวิเคราะห์คำตอบที่เหมาะสม การสอนแบบนี้ นำมาใช้ได้ใน การสอนคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมต่างๆ โดยครูอาจนำข่าวจากหนังสือพิมพ์หรือแหล่งอื่นๆ ที่เป็น ประเด็นปัญหาทางสังคมในด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมมาใช้เป็นกรณีศึกษา

4. การใช้บทบาทสมมติเป็นการสอนโดยให้ผู้เรียนสวมบทบาทเป็นตัวละครใน สถานการณ์ที่สมมติขึ้นเพื่อช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับบทบาทที่ส่วนอันจะช่วยให้ผู้เรียน

เกิดความเข้าใจ ในความคิด ความรู้สึก เจตคติ และอคติต่างๆ ของตน ด้วยเหตุการณ์สอน แบบนี้จึงสามารถสอน คุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมได้ดี เพราะทั้ง 3 เรื่องนี้มีความเกี่ยวข้องกับจิตใจและความรู้สึกโดยตรง

5. การใช้สถานการณ์จำลอง คือการสอนโดยการให้ผู้เรียนเข้าไปเป็นปฏิสัมพันธ์ในสถานการณ์ที่จำลองจากสถานการณ์จริงเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ความเป็นจริงของสถานการณ์นั้น สถานการณ์จำลองบางประเภทมีลักษณะเป็นเกมการแข่งขันเล่น ให้อ่านสนุกสนานไปพร้อมกับการเรียนรู้ความเป็นจริงของสถานการณ์นั้น เราสามารถนำสถานการณ์จำลองมาสอน คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมต่างๆ ได้ดี

6. การสอนโดยกระบวนการและกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ คือการสอนที่ใช้กลุ่มเป็นเครื่องมือในการช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมายที่กำหนด รวมทั้งได้เรียนรู้เรื่องการทำงานร่วมกันด้วยความสัมพันธ์อันดี และได้ผลงานที่ดีควบคู่ไปด้วย ด้วยเหตุนี้การสอนแบบนี้จึงนักจะจัดกิจกรรมกลุ่มย่อยเพื่อให้ผู้เรียนได้มีโอกาสร่วมกิจกรรมอย่างทั่วถึง และเรียนรู้จากกันและกัน การสอนแบบนี้มักใช้การอภิปรายกลุ่มย่อยแบบต่างๆ การสอนวิธีอื่นโดยเฉพาะวิธีที่กล่าวมาข้างต้นส่วนน้ำการอภิปรายย่อยไปใช้ประกอบได้ทั้งสิ้น ซึ่งส่วนใหญ่มักจะเป็นการอภิปรายสรุปหลังจากทำกิจกรรมตามวิธีนี้แล้ว

สรุปได้ว่า คุณธรรม จริยธรรม เป็นสิ่งที่สังคมยอมรับว่าดี และต้องการจะรักษาไว้โดยเห็นว่าการที่คนมีคุณธรรมเป็นสิ่งที่มีประโยชน์ ทั้งต่อตนเองและสังคมโดยส่วนรวม ทำให้ชีวิตเป็นสุข สังคมสงบร่มเย็นบังเกิดความก้าวหน้า ปัญหาสังคมมีน้อยผู้คนไม่เบิกเบี้ยน แต่จะเกื้อกูลช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การปลูกฝังคุณธรรมจึงมีความสำคัญและจำเป็นที่จะต้องดำเนินการในโรงเรียน เพื่อให้นักเรียนได้เกิดความรู้สึกสำนึกรักในหน้าที่ของ การเป็นพลเมืองที่ดีเพื่อการดำรงอยู่ร่วมกับในสังคมยุ่งบ้านติดสุภาษี

2.2 ด้านการจัดหลักสูตรการเรียนการสอน

โครงสร้างหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ได้กำหนดกลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม ดังนี้

1. ภาษาไทย
2. คณิตศาสตร์
3. วิทยาศาสตร์
4. สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
5. สุขศึกษาและพลศึกษา

6. ศิลปะ

7. การงานอาชีพและเทคโนโลยี

8. ภาษาต่างประเทศ

สาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มนี้ เป็นองค์ความรู้ที่เน้นการฝึกปฏิบัติ การพัฒนาทักษะ หรือกระบวนการเรียนรู้และคุณลักษณะหรือค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม ของผู้เรียน

สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ต้องเรียนตลอด 12 ปี การศึกษา ตั้งแต่ระดับประถมศึกษา จนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ประกอบมาจากการหลายแขนงวิชา โดยนำวิชาการจากแขนงวิชาต่าง ๆ ในสาขา สังคมศาสตร์มาหลอมเข้าด้วยกัน ได้แก่ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ นิติศาสตร์ จริยธรรม ประชากรศึกษา สิ่งแวดล้อมศึกษา รัฐศาสตร์ สังคมวิทยา ปรัชญาและศาสนา ซึ่งเป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ออกแบบมาเพื่อส่งเสริมศักยภาพการเป็นพลเมืองดีให้แก่ผู้เรียน โดยมีเป้าหมายของการพัฒนาความเป็นพลเมืองดี ในวิถีชีวิตรัฐบาลไทยให้การปกคล้องระบบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข การที่จะบรรลุตามเป้าหมายดังกล่าว นั้น จำเป็นต้องมีองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ คือ

1. ความรู้

2. ทักษะและกระบวนการ

3. คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จะช่วยพัฒนาทักษะเกี่ยวกับ เจตคติ จริยธรรม และค่านิยม โดยผ่านประสบการณ์การเรียนรู้ และทักษะต่าง ๆ อย่าง หลากหลายผู้เรียนจะได้รับการพัฒนาเกี่ยวกับความเป็นสามัชิกที่ดีในสังคมประชาธิปไตย เช่น การรู้จักตนเอง พึงคนอื่น ซื่อสัตย์สุจริต มีวินัย กตัญญู รักเกื้อริมิตรกับคนอื่น เคารพ เหตุผล มีความยุติธรรม ความเสมอภาคและเสรีภาพ มีนิสัยในการเป็นผู้ผลิตและผู้บริโภคที่ดี เห็นคุณค่าของการทำงาน การทำงานเป็นกลุ่ม การเคารพสิทธิของผู้อื่น เสียสละ เห็นแก่ ประโยชน์ส่วนรวม มีความผูกพันกับกลุ่ม รักท้องถิ่น รักประเทศไทย เทอดุนสถาบัน พระมหากษัตริย์ ภูมิใจในความเป็นไทย เห็นคุณค่า อนุรักษ์ พัฒนาศิลปวัฒนธรรมและ สิ่งแวดล้อม และสร้างชาติในหลักธรรมาของศาสนา (กรมวิชาการ. 2545 ข : 1 – 11)

โครงสร้างหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ตารางที่ 2 แสดงโครงสร้างหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ช่วงชั้น	ประณีตศึกษา		นักยนต์ศึกษา	
	ช่วงชั้นที่ 1 (ป.1-3)	ช่วงชั้นที่ 2 (ป.4-6)	ช่วงชั้นที่ 3 (ม.1-3)	ช่วงชั้นที่ 4 (ม.4-6)
	การศึกษาภาคบังคับ			
การศึกษาขั้นพื้นฐาน				
กลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม				
ภาษาไทย	●	●	●	●
คณิตศาสตร์	●	●	●	●
วิทยาศาสตร์	●	●	●	●
สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	●	●	●	●
สุขศึกษาและพลศึกษา	■	■	■	■
ศิลปะ	■	■	■	■
การงานอาชีพและเทคโนโลยี	■	■	■	■
ภาษาต่างประเทศ	■	■	■	■
กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน	▲	▲	▲	▲
เวลาเรียน	ประมาณ ปีละ800-	ประมาณ ปีละ800-	ประมาณ ปีละ1,000-	ไม่น้อยกว่า ปีละ1,200
	1,000 ชม.	1,000 ชม.	1,200 ชม.	ชม.

2.3 ด้านการจัดกิจกรรมคุณธรรมจริยธรรม

หลักการปฏิรูปผู้ฝึกคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน ในโรงเรียนต้องได้รับความร่วมมือจาก ทุกฝ่ายในโรงเรียน เริ่มตั้งแต่ผู้บริหาร โรงเรียน ครุอัจารย์ และเจ้าหน้าที่อื่น ๆ โดยเน้น ปฏิบัตินอกจากการจัดทำเนื้อหา ที่สำคัญผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย จะต้องเป็นแบบอย่างที่ดีที่นักเรียน จะบีดถือและปฏิบัติตามได้อย่างถูกต้อง เพราะจริยธรรมซึ่งจะนำไปสู่การมีคุณธรรมในบุคคล นั้น จะเกิดขึ้นจากความคิดรวมยอดของบุคคล ดังนั้น การได้พบได้เห็นสิ่งแวดล้อมใกล้ตัวที่ดี

นับว่ามีส่วนสำคัญยิ่งในการปลูกฝังคุณธรรมให้เกิดแก่นักเรียน กระทรวงศึกษาธิการ (กรรมการศึกษา 2543 : 10 - 11) ได้กล่าวว่า การเรียนการสอนและการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณธรรมจะต้อง

1. ใช้วิธีการหลาย ๆ อย่างบูรณาการเข้าช่วย ทั้งภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติ
2. จัดให้มีรูปแบบชัดเจน ไปในทิศทางเดียวกัน สามารถวัดและประเมินผล
3. จัดโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาถึงระดับอุดมศึกษา
4. ควรเน้นการพัฒนาจิต คุณธรรมเกิดขึ้นที่ใจ จิตล่อนจิตทำให้บริสุทธิ์ سلوك โกรธ หลงได้ คิดดี ทำดี ไฟดี
5. หารูปแบบใหม่ ๆ ที่สอดคล้องกับวิธีการเรียนรู้
6. จัดกิจกรรมทั้งภาคทฤษฎี และปฏิบัติเพื่อให้นักเรียนได้แนวคิด แนวปฏิบัติ และประสบการณ์ตรง
7. จัดอบรมคุณธรรม จริยธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนระหว่างปิดภาคเรียนที่ 1 และภาคเรียนที่ 2 ขับรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน จัดบทแข่งขันมหะ (สำหรับเยาวชนหญิง) ในช่วงปีคภาคเรียน
8. การพัฒนาคุณธรรมนักเรียนต้องปรับเปลี่ยนจากการสอนให้รู้เพื่อสอนเขา คะแนนมาเป็นปฏิบัติจริงควบคู่กับความรู้ภาคปฏิบัติ
9. จัดอบรมคุณธรรมแก่นักเรียนประจำปีภาคฤดูร้อน จัดให้มีเข้าค่ายคุณธรรม ค่ายภาคฤดูร้อน
10. จัดประกวดผลงานเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมในสถานศึกษาในตำบลในอำเภอ จังหวัด และระดับประเทศแล้วเผยแพร่ผลงานให้ปรากฏนำนักเรียนเข้าร่วมให้วัดให้พระ สวามนต์ ปฏิบัติธรรม นั่งสมาธิ พัฒนา ทุกวันพระ
11. จัดตั้งธนาคารความดีขึ้นภายในโรงเรียน
12. ให้นักเรียนมีการสอนกันเอง จัดแสดงละครรรณะ ร้องเพลงรรณะ
13. พื้นฟุ่นประโยชน์ เทคนิคภาษาตี เทคนิคประยุกต์ให้เข้ากับเหตุการณ์ปัจจุบัน
14. จัดให้นักเรียนเข้าประกอบพิธีทางศาสนา จัดกิจกรรม นักเรียน ครู อาจารย์ ได้มีความสัมพันธ์กันใกล้ชิดและช่วยเหลือกันระหว่าง บ้าน วัด โรงเรียน นิมนต์พระสงฆ์มา ให้การอบรมนักเรียน จัดให้มีพิธีแสดงตนเป็นพุทธศาสนา

15. จัดทำโครงการพัฒนาจิตในสถานศึกษา กิจกรรมต่าง ๆ โดยจัดให้มีเหตุการณ์จำลองขึ้น เพื่อให้นักเรียนได้ฝึกใช้ความคิด พิจารณาแก้ปัญหาด้วยตัวเองโดยมีครูอาจารย์ คอบสังเกตให้การแนะนำ

16. จัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสถาบัน ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

17. จัดเข้าค่ายคุณธรรม จริยธรรม ตามสถานที่ต่าง ๆ ที่เป็นธรรมชาติ หรือสถานที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์

หลักในการจัดกิจกรรมนักเรียนที่สำคัญที่สุดคือ คณาจารย์ทุกคน และนักเรียน เอาใจใส่ต่อการดำเนินงานให้พร้อมเพียงเป็นหนึ่งเดียวกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริหาร โรงเรียน ต้องให้ความสนใจ ติดตามผลเพื่อให้งานการจัดกิจกรรมนักเรียนประสบการณ์ทางศรีษะและสัมฤทธิ์ที่ตั้งไว้ทุกประการ

หลักธรรม : ไตรสิกขา

ทิคنا แรมมณี (2542 : 23) โดยประยุกต์หลักไตรสิกขา ซึ่งเป็นกระบวนการศึกษา ด้านปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวช จนนำเข้าสู่ภาวะไตรสิกขา คือ ศีล สมາธิ ปัญญา มาใช้ในการเรียนการสอน โดยจัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้โดยผ่านขั้นตอน 3 ขั้นตอน คือ

ขั้นศีล หมายถึง ขั้นที่ผู้เรียน ต้องควบคุมตนเองให้อยู่ในระเบียบวินัย ห้ามยากระวายให้อยู่ในสภาพเรียนร้อย เป็นปกติ ร่างกายพร้อมจะเรียนรู้

ขั้นสมາธิ เป็นขั้นที่ผู้เรียนรวมรวมจิตใจความคิดให้แน่วแน่ ในจุดเดียว เรื่องเดียว

ขั้นปัญญา เป็นขั้นที่ผู้เรียนใช้สมາธิ ในการทำความเข้าใจ สิ่งที่เรียนจนเกิดการเรียนรู้ในเรื่องที่ตรงตามความเป็นจริง

การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม โดยวิธีสอนแบบต่าง ๆ

ในปัจจุบันได้มีการส่งเสริมให้ครูมีการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มากขึ้น ซึ่งครูการที่ครูจะสามารถจัดได้ ต้องอาศัยวิธีสอนแบบต่าง ๆ เข้ามาช่วยในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิธีสอนที่ใช้กันอยู่นี้สามารถนำมาใช้ในการสอนคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมได้ (ทิคนา แรมมณี, 2542 : 30) เช่น

การเล่านิทาน เป็นการสอนที่ใช้นิทานเป็นสื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เนื้อหาสาระที่ต้องการ ซึ่งครูอาจใช้สื่ออื่น ๆ ประกอบได้ เช่น หุ่น ภาพ แผ่นป้ายสำลี การ์ตูน เป็นต้น นิทานที่ใช้มีหลายประเภท เช่น นิทานปรัมปรา (Fairy Tale) นิทานเทพนิยาย (Myth) นิทานเกี่ยวกับสัตว์ (Animal Tale) นิทานคติธรรม (Fable) นิทานไม่รู้จบ (Cumulative Tale) และ

นิทานตลก (Humorous) นิทานใช้ได้กับเด็กเล็กและเด็กประถมศึกษา สำหรับเด็กโต และเยาวชนนิทานเก็บขึ้นใช้ได้ แต่เนื้อหานิทานต้องเหมาะสมกับระดับของผู้เรียน

การเล่นเกม เกมเป็นการเล่นภายใต้กติกาที่กำหนด โดยมีจุดมุ่งหมายของการเล่นโดยทั่วไปแล้วจะมีการแข่งขันเพื่อให้เกิดความสนุกสนานตื่นเต้น เกมการเล่นหลายเกมสามารถใช้ในการสอนและฝึกคุณธรรม และจริยธรรมต่าง ๆ ได้ดี เช่น ความเอื้อเทือเพื่อการเสียสละ ความอดทน การมีน้ำใจนักกีฬา รู้แพ้ รู้ชนะ การให้อภัย การเล่นและทำงานเป็นทีม การเคารพสิ่งอื่น เป็นต้น

การใช้กรณีตัวอย่าง เป็นการสอนที่ใช้เรื่องที่คัดสรรมาหรือเขียนขึ้นให้ผู้เรียนได้ศึกษา โดยมีประเด็นคำถามให้ผู้เรียนฝึกการวิเคราะห์ และแก้ปัญหา เรื่องที่คัดสรรมาหรือเขียนขึ้นนี้ ควรจะเป็นเรื่องที่คล้ายคลึงกับความเป็นจริง การที่ผู้เรียนได้อภิปรายประเด็นต่าง ๆ ร่วมกัน จะช่วยให้ผู้เรียนได้ฟังความคิดที่หลากหลายและมีแง่มุมต่าง ๆ กัน ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์หาคำตอบที่เหมาะสมกับความต้องการ หรือค่านิยมต่าง ๆ โดยครูอาจนำข่าวจากหนังสือพิมพ์ หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เป็นประเด็นปัญหาทางสังคมในด้านคุณธรรม จริยธรรม หรือค่านิยมมาใช้เป็นกรณีตัวอย่างได้

การใช้แบบทดสอบ มุตติ เป็นการสอนโดยให้ผู้เรียนนับบทเป็นตัวละครในสถานการณ์ที่สมมติขึ้น เพื่อช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับบทบาทที่ส่วน อันจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในความคิด ความรู้สึก เอกตภาพ และอคติต่างๆ ของตน ด้วยเหตุผล การสอนแบบนี้จำสามารถใช้สอนคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมได้ดี เพราะทั้ง 3 เรื่องนี้มีความเกี่ยวข้องกับจิตใจ และความรู้สึกโดยตรง

การใช้สถานการณ์จำลอง เป็นการสอนโดยให้ผู้เรียนเข้าไปมีปฏิสัมพันธ์กันในสถานการณ์ที่จำลองสถานการณ์จริง เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ความเป็นจริงของสถานการณ์นั้น สถานการณ์จำลองสามารถใช้ในการสอนจริยธรรม คุณธรรม และค่านิยมต่าง ๆ ได้ดี ตัวอย่างเช่น เรื่องเห็นประโยชน์ส่วนตนและส่วนรวม มีเกมสถานการณ์จำลองที่ผู้เรียนสามารถนำไปเล่นแล้วให้เห็นว่า หากทุกคนเห็นประโยชน์ส่วนตน อะไรจะเกิดขึ้น และอะไรจะเป็นเหตุให้คนต้องเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน รวมทั้งได้เรียนรู้ถึงการรู้จักประสานประโยชน์ตนและส่วนรวม การมองการณ์ไกล และการคำนึงถึงประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งเป็นส่วนจำเป็นในการอยู่ร่วมกันและทำงานร่วมกัน

การสอนโดยการใช้กระบวนการและการกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ การสอนโดยใช้กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ หมายถึง การสอนโดยใช้กลุ่มเป็นเครื่องมือในการสอน ช่วยให้

ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมายที่กำหนด รวมทั้งได้เรียนรู้ในเรื่องการทำงานร่วมกัน ด้วยความสัมพันธ์อันดี และได้ผลงานที่ดีควบคู่ไปด้วย ด้วยเหตุนี้การสอนแบบนี้จึงมักมีการจัดกิจกรรมกลุ่มย่อย เพื่อให้ผู้เรียนมีโอกาสร่วมกิจกรรมอย่างทั่วถึง และเรียนรู้จากกันและกัน การสอนแบบนี้มักใช้การอภิปรายกลุ่มย่อยแบบต่าง ๆ ซึ่งการสอนวิธีอื่น ๆ โดยเฉพาะวิธีที่กล่าวมาข้างต้นล้วนนำเสนอการอภิปรายกลุ่มย่อยไปใช้ประกอบทั้งสิ้น ซึ่งส่วนใหญ่ใช้ในการอภิปรายสรุป หลังจากได้ทำการตามวิธีนั้นแล้ว

2.4 ต้านบุคลากร

ตามเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนมัธยมศึกษา ปี 2539 ระบุว่า โรงเรียนต้องจัดบุคลากรโดยมีการแต่งตั้งเป็นลายลักษณ์อักษร มีบุคลากรครบถ้วนและมีคุณสมบัติเหมาะสมตามลักษณะงาน และในกลุ่มบุคลากรจะต้องมีการพัฒนาและส่งเสริม คือ

1. พัฒนาบุคลากรในรูปแบบต่างๆ เช่น ฝึกอบรมสัมมนา ศึกษาดูงาน
2. ยกย่องเชิดชูเกียรติในรูปแบบต่าง ๆ
3. สนับสนุนงานทางวิชาการ และการเรียนการสอน
4. รวบรวมผลงานการสอนที่มีประสิทธิภาพเผยแพร่
5. สนับสนุนด้านต่างๆ อุปกรณ์การสอน
6. จัดกลุ่ม ชมรมครูสอนคุณธรรม จริยธรรม
7. ส่งเสริมการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม

นอกจากนั้นควร สนับสนุนให้สถานศึกษาสร้างบรรยากาศที่ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมในสถานศึกษาคือจัดห้องเรียนศึกษาจัดทำป้ายคติ จัดสวนธรรมะ จัดตั้งกลุ่มปฏิบัติธรรม การจัดนิทรรศการ สนับสนุนให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรม

การพัฒนาบุคลากร

การพัฒนาบุคลากร คือ การดำเนินการเกี่ยวกับการส่งเสริมให้บุคลมนีความรู้ ความสามารถ มีทักษะในการทำงานดีขึ้น ตลอดจนมีทัศนคติที่ดีในการทำงานอันจะเป็นผลให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น หรือตีกันง่ายหนึ่งคือร่วมกันกระบวนการที่จะเตรียมตัวและเปลี่ยนแปลงผู้ปฏิบัติงานในด้านต่าง ๆ เช่น ความรู้ ความสามารถ ทักษะ อุปนิสัย ทัศนคติ และวิธีการในการทำงานอันจะนำไปสู่ประสิทธิภาพในการทำงาน การพัฒนาบุคลากร คือ การดำเนินการต่าง ๆ เพื่อ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2544 : 11)

1. ช่วยให้บุคคลมีความรู้และทักษะที่จำเป็นในการปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมาย ให้ลุล่วงอย่างมีประสิทธิภาพ
2. สร้างทัศนคติและนิสัยในการทำงานให้บุคคลอุทิศและทุ่มเท เพื่อให้งานสำเร็จ ลุล่วงไปด้วยดี
3. ให้บุคคลแต่ละคนได้ปฏิบัติงานเต็มความสามารถ และช่วยให้เข้าประสม ความสำเร็จในการทำงานตามที่เข้าประกันนา
4. ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่พึงประสงค์

การพัฒนานักศึกษา หรือ การจัดเตรียมการต่างๆ ที่ระบบโรงเรียนได้จัดทำขึ้น เพื่อการ ปรับปรุงการปฏิบัติงานบุคลากร ในระบบโรงเรียน ตั้งแต่เริ่มต้น การจ้างบุคลากร ไว้ไปจนถึง บุคลากรนั้นปลดเกณฑ์ผลการพัฒนานักศึกษา กรรมวิธีในอันที่จะเพิ่มพูนสมรรถภาพในการ ทำงานของผู้ปฏิบัติงานทั้งในด้านความคิด การกระทำการ ความสามารถความรู้ ความชำนาญและ ท่าทีต่างๆ นั้นคือ การพัฒนานักศึกษาเป็นกระบวนการที่จะต้องกระทำต่อเนื่องกันไป ตลอด ระยะเวลาการพัฒนานักศึกษารถ นำที่จะพัฒนาให้ครุ่นได้มีวิชาชีพ มีเกียรติมีศักดิ์ศรี และเป็นที่ ยอมรับของสังคม และมุ่งพัฒนาโดยการฝึกอบรมให้ครุ่นอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ครุ่นมีความรู้ ความเข้าใจและมีความสามารถในการปฏิบัติ มีจรรยาบรรณในวิชาชีพ รู้จักใช้เทคโนโลยีและ นำสื่ออุปกรณ์มาใช้ส่งเสริมการสอน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ กระทรวงศึกษาธิการ ได้เร่งรัด ดำเนินการพัฒนาครุ่นและบุคลากรทางการศึกษาอย่างจริงจัง โดยมุ่งสร้างขวัญกำลังใจใน การปฏิบัติงานให้ครุ่นมีความกระตือรือร้นที่จะพัฒนาตนเอง และจุดประกายให้ครุ่นปรับเปลี่ยน แนวคิดวิธีการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และนำไปขยายผลประยุกต์ใน การแสวงหาความรู้ เพื่อพัฒนาการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง (สำนักงานคณะกรรมการการ ประถมศึกษาแห่งชาติ, 2544 : 11)

2.5 ด้านการประเมินผล

มาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม นอกจากจะใช้เป็นทิศทาง ในการจัดทำหลักสูตรและจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษา เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณสมบัติ ตามมาตรฐานแล้ว ยังใช้เป็นกรอบในการวัดผลและประเมินผลเพื่อตรวจสอบว่าผู้เรียนมี พัฒนาการมีความสามารถและมีความสำเร็จทางการเรียนในระดับใด เพื่อนำผลมาใช้ในการ ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาและเรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพ ซึ่งสถานศึกษาจะต้องมีผลการ เรียนรู้ของผู้เรียนทั้งในระดับชั้น ระดับเขตพื้นที่การศึกษา ระดับชาติ รวมทั้งรับการประเมิน จากภายนอกด้วย

ในการวัดและประเมินเพื่อให้ได้ข้อมูลที่เน้นความสามารถและคุณลักษณะที่แท้จริงของผู้เรียน จะต้องใช้วิธีการและเครื่องมือที่หลากหลาย เช่น

1. การทดสอบ เป็นการประเมินเพื่อตรวจสอบความรู้ ความคิด ความก้าวหน้า ในสาระการเรียนรู้ มีเครื่องมือวัดหลายแบบ เช่น แบบเลือกตอบ แบบเขียนตอบ บรรยายความ แบบเติมคำสั้น ๆ แบบถูกผิด แบบจับคู่ เป็นต้น

2. การสังเกต เป็นการประเมินพฤติกรรม อารมณ์ การมีปฏิสัมพันธ์ของผู้เรียน ความสัมพันธ์ในระหว่างทำงานกลุ่ม ความร่วมมือในการทำงาน การวางแผน ความอดทน วิธีการแก้ปัญหา ความคล่องแคล่วในการทำงาน การใช้เครื่องมืออุปกรณ์ต่าง ๆ ในระหว่าง การเรียนการสอนและการทำกิจกรรมต่าง ๆ ผู้สอนสามารถใช้การสังเกตได้ตลอดเวลา ซึ่ง อาจจะมีการสังเกตอย่างเป็นทางการ โดยกำหนดเวลาและบุคคลที่จะสังเกต หรือการสังเกต อย่างไม่เป็นทางการ ซึ่งเป็นการสังเกตโดยทั่วไปไม่เฉพาะเจาะจง ผู้สอนจัดทำเครื่องมือ ประกอบการสังเกต โดยการวิเคราะห์องค์ประกอบของสิ่งที่สังเกต กำหนดเกณฑ์และร่องรอยที่ จะใช้เป็นแนวทางในการสังเกตด้วย แล้วจัดทำเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) แบบ ประมาณค่า (rating scale) เป็นต้น

3. การสัมภาษณ์ เป็นการสนทนารักษาพูดคุยเพื่อค้นหาข้อมูลที่ไม่อาจพบเห็น อย่างชัดเจนในสิ่งที่นักเรียนประพฤติปฏิบัติในการทำงานโครงการ/โครงการ การทำงานกลุ่ม กิจกรรมประจำวัน ผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ อาจเป็นตัวผู้เรียนเอง เพื่อนร่วมงาน รวมทั้ง ผู้ปกครองนักเรียนด้วย การสัมภาษณ์อาจทำอย่างเป็นทางการ โดยกำหนดเวลา วัน เวลา และเรื่องที่สัมภาษณ์อย่างแน่นอน และการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการเป็นการพูดคุย ไม่เฉพาะเจาะจง ซึ่งจะทำให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีและ ได้ข้อมูลที่ชัดเจนสอดคล้องกับสภาพ ความเป็นจริง โดยผู้สอนจะตั้งใจคิดถึงว่าต้องให้ความใด้สูงสุด ให้ตรงประเด็น เช่น ทำไมจึงเลือกทำงานเรื่องนี้ มีวิธีการดำเนินงานอย่างไร ได้คุณค่าอะไรจากการทำงานนี้ มีความรู้สึกอย่างไรในการทำงานนี้ ผลงานมีจุดเด่น哪ดีอย่างไรบ้าง ควรจะปรับปรุงแก้ไข อย่างไร เป็นต้น

4. การประเมินภาคปฏิบัติ เป็นการประเมินการกระทำ การปฏิบัติงาน เพื่อ การประเมิน การสร้างผลงานชิ้นงานให้สำเร็จ การสาธิต การแสดงออกถึงทักษะและ ความสามารถของผู้เรียนให้ปรากฏในงานที่ตนสร้างขึ้น การประเมินภาคปฏิบัติ จะต้องจัดทำ เครื่องมือประเมิน โดยผู้สอนจัดทำประเด็นการประเมิน และองค์ประกอบการประเมิน และ

จัดทำเครื่องมือประกอบการประเมินด้วย เช่น scoring rubric, rating scale, และ Checklist เป็นต้น

5. scoring rubric เป็นการวิเคราะห์องค์ประกอบและประเด็นที่จะประเมิน เพื่อ อธิบายลักษณะของคุณภาพงานหรือการกระทำเป็นระดับคุณภาพหรือบริมาณ หรือระดับ ความสามารถเพื่อเป็นแนวทางในการประเมิน และเป็นข้อมูลสำคัญแก่ผู้สอน ผู้ปกครอง หรือผู้สนใจอื่นๆ ได้ทราบว่าผู้เรียนรู้อะไร ทำได้มากเพียงใด มีคุณภาพผลงานเป็นอย่างไร โดยผู้ประเมินอาจจะให้คะแนนเป็นภาพรวม หรือจำแนกองค์ประกอบก็ได้

6. การประเมินแฟ้มสะสมงาน (portfolio assessment) เป็นการประเมิน ความสามารถในการผลิตผลงาน การบูรณาการความรู้ ประสบการณ์ ความพยายาม ความรู้สึก ความคิดเห็นของนักเรียนที่เกิดจากการสะสม รวบรวมผลงาน การคัดเลือกผลงาน การสะท้อนความคิดเห็นต่อผลงาน รวมทั้งการประเมินผลงาน การประเมินแฟ้มสะสมผลงาน จะประเมินการจัดการ ความคิดสร้างสรรค์ หลักฐานแสดงความรู้ความสามารถในผลงานอัน แสดงถึงความสัมฤทธิ์ผล ศักยภาพของผู้เรียนในสาระการเรียนรู้นั้น

3. หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ว่าด้วยการพัฒนาและสร้างนิสัยในด้านคุณธรรมจริยธรรม ค่านิยมและเจตคติ

3.1 การจัดหลักสูตร กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

สารที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม และจริยธรรม

มาตรฐาน ส 1.1 : เข้าใจประวัติ ความสำคัญ หลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ และสามารถนำหลักธรรมของศาสนามาเป็นหลักปฏิบัติในการอยู่ร่วมกัน

มาตรฐาน ส 1.2 : มีดมั่นในศีลธรรม การกระทำความดี มีค่านิยมที่ดีงาม และ ศรัทธาในพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ

มาตรฐาน ส 1.3 : ประพฤติ ปฏิบัติตามหลักธรรม และศาสนพิธีของ พระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ ค่านิยมที่ดีงาม และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตน บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม สิ่งแวดล้อม เพื่อการอยู่ร่วมกัน ได้อย่างสันติสุข

สาระที่ 2 : หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

มาตรฐาน ส 2.1 : ปฏิบัติตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดีตามกฎหมาย
ประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลกอย่างสันติสุข

มาตรฐาน ส 2.2 : เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน ยึดมั่น
ศรัทธา และชั่งรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็น^{ประมุข}

มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น

สาระที่ 1 ศาสนา พิลารมณ์ จริยธรรม

มาตรฐาน ส 1.1 : เข้าใจประวัติ ความสำคัญ หลักธรรมของพระพุทธศาสนา
หรือศาสนาที่ตนนับถือ และสามารถนำหลักธรรมของศาสนามาเป็นหลักปฏิบัติในการอยู่
ร่วมกัน

มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น			
ป.1-3	ป.4-6	ม.1-3	ม.4-6
1. รู้และเข้าใจประวัติ ศาสนาและคัมภีร์ของ ศาสนาที่ตนนับถือ	1. รู้และเข้าใจเรื่องราว พื้นฐานเกี่ยวกับประวัติ ความสำคัญของศาสนา กิจ ศาสดา และคำสอน ทางศาสนาที่ตนนับถือ	1. รู้และเข้าใจประวัติ ความเป็นมา ความหมาย องค์ประกอบ ความสำคัญของศาสนา คัมภีร์ทางศาสนาที่ตน นับถือและวิเคราะห์ประเมิน จริยธรรมของศาสดา	1. เข้าใจและวิเคราะห์ เกี่ยวกับประวัติความ เป็นมา องค์ประกอบ ของศาสนาต่างๆ ใน เรื่องศาสดา หลักธรรม สาวกผู้สืบทอดศาสนา ศาสนาสถาน ศาสนาพิธี และการบูชา

มาตรฐาน ส 1.1 : เข้าใจประวัติ ความสำคัญ หลักธรรมของพระพุทธศาสนา
หรือศาสนาที่ตนนับถือ และสามารถนำหลักธรรมของศาสนามาเป็นหลักปฏิบัติในการอยู่
ร่วมกัน (ต่อ)

มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น			
ป.1-3	ป.4-6	ม.1-3	ม.4-6
2. รู้และบอกหลักธรรม เบื้องต้นของ พระพุทธศาสนาหรือ ศาสนาที่ตนนับถือเพื่อ [*] นำมาใช้ใน ชีวิตประจำวัน	2. รู้และบอกหลักธรรม สำคัญของศาสนาที่ตน นับถือได้ และศาสนา อื่นๆ	2. สามารถนำหลักธรรม ศาสนาไปใช้ในการ ดำเนินชีวิตอย่างสันติ สุข	2. สามารถเดือကสรร หลักธรรมของศาสนาที่ ตนนับถือไปประยุกต์ใช้ ในการกำหนดเป็น แนวทางในการดำเนิน ชีวิตอย่างมีเหตุผล เพื่อ [*] การอยู่ร่วมกันได้อย่าง สันติสุข
3. รู้และเข้าใจการ บริหารจิตและเจริญ ปัญญาที่เหมาะสมตาม วัย โดยให้รู้ความหมาย ของสติสัมปชัญญะ [*] ความระลึกได้และรู้ตัว ทั่วพร้อม	3. รู้และเข้าใจในเรื่อง การบริหารจิตและ เจริญปัญญา โดยให้รู้ ความหมายของสติ สัมปชัญญะ สมานชี และปัญญา	3. รู้และเข้าใจ ความหมายประโยชน์ และกระบวนการของ การฝึกบริหารจิตและ เจริญปัญญาและใช้ใน ชีวิตประจำวัน	3. วิเคราะห์ กระบวนการฝึก บริหารจิต และเจริญ ปัญญา โดยให้รู้การ คิดที่ถูกวิธี เพื่อใช้ใน ชีวิตประจำวันและให้ คำปรึกษาแนะนำผู้อื่น

๔๔

**มาตรฐาน ส 1.2 : ยึดมั่นในศีลธรรม การกระทำความดี มีค่านิยมที่ดีงาม และ
ศรัทธาในพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ**

มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น			
ป.1-3	ป.4-6	ม.1-3	ม.4-6
1. ชื่นชมการทำความดีของตนเอง บุคคลในครอบครัว โรงเรียน และชุมชน	1. ชื่นชมการทำความดีของบุคคลในสังคม พร้อมทั้งบอกแนวทางปฏิบัติของตนเพื่อเป็นหลักในการดำเนินชีวิต	1. เข้มั่นในการทำความดีตามหลักจริยธรรมโดยใช้ข้อมูลสารสนเทศมาสนับสนุนเพื่อการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข	1. กระหนนกถึงผลของ การกระทำความดีและความชั่ว จากการศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลข่าวสาร สารสนเทศความเป็นเหตุเป็นผลของสถานการณ์ที่ต้องเผชิญ เพื่อการตัดสินใจเลือก แนวทาง
			ปฏิบัติตามและกำหนด บทบาท เป้าหมายใน การดำรงชีวิตเพื่อการ อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข
2. เห็นคุณค่าและตั้งใจ ทำความดีและบอก	2. เห็นคุณค่าการ กระทำความดีของ	2. กระหนนกถึงการ กระทำความดีของ	2. เห็นความสำคัญ ของค่านิยมและ
เหตุผลการทำความดี ของตนเองและผู้อื่น ให้บุคคลในครอบครัว โรงเรียนและชุมชน	บุคคลสำคัญและเสนอ เป็นแนวทางการ ปฏิบัติของตนเอง กลุ่มเพื่อนและสังคม	บุคคลที่เป็นแบบอย่าง ทางศีลธรรมจาก การศึกษาวิเคราะห์ ข้อมูลข่าวสาร ความ	จริยธรรมทางสังคมที่ เป็นตัวกำหนด ความ เชื่อ และพฤติกรรมที่ แตกต่างกันของแต่ละ
ได้รับรู้และชั่นชมเพื่อ การอยู่ร่วมกันอย่าง สันติสุข	ใกล้ตัว เพื่อยุ่งร่วมกัน ได้อย่างสันติสุข	เป็นเหตุเป็นผลของ สถานการณ์ที่ต้องเผชิญและนำเสนอเป็น แนวทางในการ ประยุกต์ปฏิบัติของ	บุคคล เพื่อขัดความ ขัดแย้ง และนำไปสู่ การอยู่ร่วมกันได้อย่าง สันติสุข

มาตรฐาน ส 1.2 : ยึดมั่นในศีลธรรม การกระทำความดี มีค่านิยมที่ดีงาม และ
ศรัทธาในพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ (ต่อ)

มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น			
ป.1-3	ป.4-6	ม.1-3	ม.4-6
		ตนเอง กลุ่มเพื่อน และสังคม เพื่อการอยู่ รวมกัน ได้อย่างมี สันติสุข	
3. เห็นประโยชน์ของ การฝึกสติที่เป็น พื้นฐานของสามัชีเพื่อ การเจริญปัญญา	3. เห็นประโยชน์ของ การฝึกสติที่เป็น พื้นฐานของสามัชี เพื่อ เจริญปัญญาตาม แนวทางศาสนาและ สามารถปฏิบัติได้	3. ตระหนักในคุณค่า และความสำคัญของ การบริหารจิตและ เจริญปัญญาและ สามารถปฏิบัติได้	3. ศรัทธาและเห็น คุณค่าความสำคัญของ การบริหารจิตและ เจริญปัญญาและ สามารถปฏิบัติใน ชีวิตประจำวันได้

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

มาตรฐาน ส 1.3 : ประพฤติ ปฏิบัติตามหลักธรรม และศรัณย์ของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ ค่านิยมที่ดีงาม และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตน บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม สิ่งแวดล้อม เพื่อการอยู่ร่วมกัน ได้อย่างสันติสุข

มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น			
ป.1-3	ป.4-6	ม.1-3	ม.4-6
1. รู้และปฏิบัติตามคำแนะนำเกี่ยวกับหลักศีลธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และหลักธรรมทางศาสนาที่ตนนับถือในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับตนเอง กลุ่มสังคมที่ตนเป็น สมาชิกและสิ่งแวดล้อม ใกล้ตัวชุมชน และประเทศไทยเพื่อการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข	1. รู้และปฏิบัติตามหลักศีลธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่ดีงาม หลักธรรมทางศาสนาที่ตนนับถือในเรื่องที่เกี่ยวกับตัวเอง กลุ่มสังคมที่ตนเป็น สมาชิกและสิ่งแวดล้อม ใกล้ตัวชุมชน และประเทศไทยเพื่อการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข	1. รู้และปฏิบัติตามหลักศีลธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่ดีงาม หลักธรรมทางศาสนาที่ตนนับถือโดยนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตน สังคม สิ่งแวดล้อมในชุมชนที่ตนเกี่ยวข้องเพื่อการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข	1. รู้และปฏิบัติตามหลักศีลธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่ดีงาม หลักธรรมทางศาสนาที่ตนนับถืออย่างมีเหตุผล โดยนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตน สังคมและสิ่งแวดล้อมในสังคมไทยสังคมโลก เพื่อการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข
2. ใช้ภาษาในคัมภีร์ที่ใช้ในศาสนาที่ตนนับถือ และร่วมศาสนาพื้นบ้านกับวันสำคัญของศาสนาตามคำแนะนำที่เหมาะสมกับวัย	2. ใช้ภาษาในคัมภีร์ที่ใช้ในศาสนาที่ตนนับถือ และร่วมศาสนาพื้นบ้านกับวันสำคัญทางพิธีกรรมวันสำคัญทางพิธีกรรมวันสำคัญทางพิธีกรรมวันสำคัญทาง	2. ใช้ภาษาในคัมภีร์ที่ใช้ในศาสนาที่ตนนับถือ และร่วมศาสนาพื้นบ้านกับวันสำคัญทางพิธีกรรมวันสำคัญทางพิธีกรรมวันสำคัญทาง	2. ใช้ภาษาในคัมภีร์ที่ใช้ในศาสนาที่ตนนับถือ และร่วมศาสนาพื้นบ้านกับวันสำคัญทางพิธีกรรมวันสำคัญทาง
3. ฝึกปฏิบัติการบริหารจิตให้ส่งบความคิดเห็นที่ดี ให้พัฒนาตน คำแนะนำโดยกำหนดรู้ กาย วาจา ใจให้พร้อม กันได้	3. การฝึกนักบัญชีให้ตั้งมั่นโดยมีสติสัมปชัญญาในขณะปฏิบัติตามแนวทางของศาสนา	3. มีทักษะในการบริหารจิตและเจริญปัญญา นำมายังการคิดที่ถูกวิธีเพื่อพัฒนาการเรียนรู้และแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน	3. มีทักษะในการบริหารจิตและเจริญปัญญา นำมายังการ

สาระที่ 2 : หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

**มาตรฐาน ส 2.1 : ปฏิบัติตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดีตามกฎหมาย
ประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลกอย่างสันติสุข**

มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น			
ป.1-3	ป.4-6	ม.1-3	ม.4-6
1. รู้และปฏิบัติดีเป็นพลเมืองดีตามวิถีชีวิต ประชาธิปไตย ยอมรับในความสามารถ เห็นคุณค่าในตนเอง และผู้อื่น ในฐานะสมาชิกที่ดีของครอบครัว โรงเรียน และชุมชน	1. ภูมิใจและชื่นชมในความเป็นพลเมืองดีตามวิถีชีวิตประชาธิปไตย ของตนเองและบุคคลอื่น ในระดับกลุ่มสังคม สังคมท้องถิ่นและประเทศชาติ	1. กระหนักถึงคุณค่าในความเป็นพลเมืองดีตามวิถีชีวิตประชาธิปไตย ของตนเอง และบุคคลอื่น ที่มีศักยภาพในการทำประโยชน์ให้แก่สังคมและประเทศชาติ	1. ปฏิบัติดีและสนับสนุนส่งเสริมให้ผู้อื่นประพฤติปฏิบัติเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยในสังคมไทย และสังคมโลก
2. เข้า去做สถานภาพบทางาน สิทธิ เสรีภาพ หน้าที่ของตนเอง และผู้อื่น รวมทั้งเข้าใจในสิทธิที่พึงได้รับการคุ้มครอง ตลอดจนปฏิบัติตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับตนเองและครอบครัวและสามารถปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง	2. กระหนักถึงสถานภาพบทางาน สิทธิเสรีภาพ สถานภาพบทางาน สิทธิ เสรีภาพและหน้าที่ในฐานะพลเมืองดีในท้องถิ่นและประเทศ และเข้าใจเรื่องสิทธิเด็กเพื่อคุ้มครองปกป้องตนเองและผู้อื่นและครอบครัว	2. กระหนักถึงสถานภาพบทางาน สิทธิเสรีภาพ และหน้าที่ในฐานะพลเมืองดีของสังคมและประเทศ เข้าใจความสำคัญในเรื่องสิทธิมนุษยชน เพื่อคุ้มครองปกป้องตนเองและครอบครัว	2. ปฏิบัติตามสถานภาพบทางาน สิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่ในฐานะพลเมืองดีของประเทศ และหน้าที่ในฐานะพสเมือง ดีของประเทศ และหน้าที่ในฐานะพสเมือง ดีของประเทศ และสังคมโลกรวมทั้งมีส่วนร่วมในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนที่มี
ครอบครัวและสามารถปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง	ปฏิบัติตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับตนเอง ครอบครัวและชุมชน	อื่น ให้คำแนะนำชีวิตในสังคมได้อย่างสันติสุข ตลอดจนปฏิบัติตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับ	ผลกระทบต่อการดำเนินชีวิต ทั้งในสังคมไทย และสังคมโลกอย่างสันติสุข ตลอดจน
		ตนเอง ครอบครัว ชุมชน และประเทศชาติ	ปฏิบัติตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับตนเอง ครอบครัว ชุมชน ประเทศชาติ และสังคมโลก

**มาตรฐาน ส 2.1 : ปฏิบัติตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดีตามกฎหมาย
ประเพณีและวัฒนธรรมไทย ด้วยชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลกอย่างสันติสุข**
(ต่อ)

มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น			
ป.1-3	ป.4-6	ม.1-3	ม.4-6
3. รู้และปฏิบัติตามบรรทัดฐานและวัฒนธรรมในครอบครัวท้องถิ่น ตลอดจนเอกลักษณ์ที่สำคัญของชาติรวมทั้งการพิจารณาความคิดความเชื่อ และ การปฏิบัติของบุคคลอื่นที่แตกต่างไปโดยปราศจากอคติ	3. เข้าใจและปฏิบัติตามบรรทัดฐานและวัฒนธรรมในจังหวัดภาคและประเทศรวมทั้งบรรทัดฐานที่สำคัญใน วัฒนธรรมของกลุ่มคนในสังคมที่มีความหลากหลายและเชื่อถือในคุณค่าซึ่งกันและกัน	3.เข้าใจระบบสถาบันทางสังคม ให้คุณค่า ในกฎหมายและ วัฒนธรรมไทย ปฏิบัติ ตนเพื่อรักษา วัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น และของชาติ รวมทั้ง เปรียบเทียบความคล้ายคลึงและแตกต่าง ของวัฒนธรรมในภาคต่างๆของไทย และ ประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อนไปสู่ความเข้าใจ คือระหว่างกัน	3. ทราบนักใน ความสำคัญของระบบสถาบันทางสังคม ให้คุณค่าของกฎหมาย ปัญญา วัฒนธรรมไทยและนานาประเทศ สามารถวิเคราะห์เชิง สร้างสรรค์ เพื่อนำไปสู่การเดือกรับ วัฒนธรรมที่เหมาะสม อย่างมีวิจารณญาณ รวมทั้งบรรทัดฐานที่สำคัญ ความจำเป็นที่จะต้องมี การปรับปรุง แก้ไขและเปลี่ยนแปลงและ อนุรักษ์วัฒนธรรมที่ดี งามของชาติให้คงอยู่ สืบไป

มาตรฐาน ส 2.2 : เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน ยึดมั่นศรัทธา และร่วมรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น			
ป.1-3	ป.4-6	ม.1-3	ม.4-6
1. รู้และเข้าใจบทบาทหน้าที่ของบุคคล และโครงสร้างการบริหารตามกระบวนการ การประชาธิปไตยในครอบครัว โรงเรียน ชุมชน สังคม รวมทั้ง มีส่วนร่วมในการตัดสินและทำกิจกรรม ตามกระบวนการ ประชาธิปไตย	1. รู้บทบาท ความสัมพันธ์ระหว่าง อำนาจของกลุ่มนบุคคล ในสังคมเพื่อนำไปสู่ ความเข้าใจในการใช้ อำนาจอธิปไตยในการ ปกครองประเทศเข้าใจ และมีส่วนร่วมใน กิจกรรมการเมือง การ ปกครองตาม กระบวนการ การประชาธิปไตยใน ระดับท้องถิ่นและ ประเทศ	1.เข้าใจระบบการเมือง การปกครองแบบ ต่างๆที่ใช้ในปัจจุบัน และวิเคราะห์ โครงสร้างระบบ การเมืองการปกครอง ของไทยเพื่อให้เกิด ความตระหนักรถึง ความสำคัญของการ ปกครองในระบบ ประชาธิปไตยที่ ประชาชนทุกคนมี ส่วนร่วมในการ ประสานประโยชน์ ตามหลักการและวิธี	1. วิเคราะห์การเมือง การปกครองของ สังคมไทยและสังคม โลกในปัจจุบันที่มีผล ต่อการดำเนินชีวิตและ ความสัมพันธ์ระหว่าง ประเทศนำไปสู่ความ เข้าใจนโยบายและการ ประสานประโยชน์ ร่วมกัน เก็บความ จำเป็นที่จะต้องร่วม รักษากลไกซึ่งการ ปกครองตามระบบ ประชาธิปไตยอันมี พระบรมราชูปถัมภ์ทรง
		ประชาธิปไตยบน พื้นฐานคุณธรรม จริยธรรม ซึ่งจะทำให้ อยู่ร่วมกันอย่างสันติ สุข	เป็นประมุข

มาตรฐาน ส 2.2 : เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน ขึ้นมา
ศรัทธา และมีแรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็น^๔
ประมุข (ต่อ)

มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น			
ป.1-3	ป.4-6	ม.1-3	ม.4-6
2. เกษตรและปัฒนาดิ ตนตามชื่อคลัง กศกฯ กัญระเบี่ยบ การอยู่ร่วมกันใน ครอบครัว โรงเรียน และชุมชน เพื่อ ^๕ นำไปสู่ความเข้าใจ กัญหมายที่เกี่ยวข้อง กับตนเองครอบครัว และชุมชน	2. รู้และเข้าใจ ความสำคัญของ รัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็น ^๖ กฎหมายแม่นบทของ กฎหมายอื่น ๆ การ แบ่งแยกอำนาจตาม รัฐธรรมนูญฉบับ ^๗ ปัจจุบันและปัจจินิ ตามกัญหมายที่ ^๘ เกี่ยวข้องใน ^๙ ชีวิตประจำวันและ เหมาะสมกับวัย	2. เข้าใจความเป็นมา หลักการ เอกなるมณฑ์ ^{๑๐} โครงสร้าง และ ^{๑๑} สาระสำคัญของ รัฐธรรมนูญผลของ การนำรัฐ ^{๑๒} ธรรมนูญไปใช้ในการ ^{๑๓} ดำเนินชีวิตของ ^{๑๔} ประชาชน และ ^{๑๕} ตระหนักรถึง ^{๑๖} ความสำคัญที่จะต้อง ^{๑๗} ปฏิบัติตาม ^{๑๘} บทบัญญัติของ ^{๑๙} รัฐธรรมนูญและ ^{๒๐} กฎหมายที่เกี่ยวข้อง ^{๒๑}	2. เข้าใจกฎหมาย รัฐธรรมนูญ และ ^{๒๒} วิเคราะห์มาตรฐานต่างๆ ^{๒๓} ในรัฐธรรมนูญ โดย ^{๒๔} เน้นมาตรฐานที่เกี่ยวกับ ^{๒๕} การเลือกตั้ง สิทธิ ^{๒๖} เสรีภาพ หน้าที่ ^{๒๗} เกี่ยวข้องกับ ^{๒๘} ชีวิตประจำวัน รวมทั้ง ^{๒๙} สนับสนุนส่งเสริมให้ ^{๓๐} ผู้อื่นปฏิบัติได้อย่าง ^{๓๑} ถูกต้องเหมาะสม ^{๓๒}
		กับชีวิตประจำวัน	

แนวทางการจัดการเรียนรู้

กรรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2545 ก : 200) ได้เสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ ศาสนา และวัฒนธรรม ไว้ดังนี้

การจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ให้มีคุณภาพในทุกรายวิชา และทุกชั้นปี ได้นั้นจะต้องจัดให้เหมาะสมกับวัยและวุฒิภาวะของผู้เรียน โดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ของตนเอง พัฒนาและขยายความคิดของตนเอง จากความรู้ที่ได้เรียน ผู้เรียนต้องได้เรียนสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมทั้งในส่วนกว้าง และลึก

หลักการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ให้มีประสิทธิภาพ ได้แก่

1. จัดการเรียนการสอนที่มีความหมาย โดยเน้นแนวคิดที่สำคัญ ๆ ที่ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ทั้งในและนอกโรงเรียนได้ เป็นแนวคิด ความรู้ที่คงทน ยั่งยืนมากกว่าที่จะศึกษาในสิ่งที่เป็นเนื้อหา ข้อเท็จจริงที่มักมายกระดับกระจาด แต่ไม่เป็นแก่นสารด้วยการจัดกิจกรรมที่มีความหมายต่อผู้เรียนและด้วยการประเมินผล ที่ทำให้ผู้เรียนต้องใส่ใจในสิ่งที่เรียน เพื่อแสดงให้เห็นว่าเขาได้เรียนรู้และสามารถทำอะไรได้บ้าง

2. จัดการเรียนการสอนที่บูรณาการ โดยบูรณาการตึงแต่หลักสูตร หัวข้อที่จะเรียนเชื่อมโยงเหตุการณ์ พัฒนาการต่าง ๆ ทั้งในอดีตและปัจจุบันที่เกิดขึ้นในโลกเข้าด้วยกัน บูรณาการความรู้ ทักษะค่านิยม และจริยธรรม ลงสู่การปฏิบัติจริงด้วยการใช้แหล่งความรู้ต่อและเทคโนโลยีต่าง ๆ และสัมพันธ์กับวิชาต่าง ๆ

3. จัดการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนา ค่านิยม จริยธรรม จัดหัวข้อหน่วยการเรียนที่ตรงที่ญน ที่น่าสนใจ จริยธรรม ปฏิสัมภานในสังคม การนำปัญหาใช้จริงในการดำเนินชีวิต ช่วยผู้เรียนให้ได้คิดอย่างมีวิจารณญาณ ตัดสินใจแก้ปัญหาต่าง ๆ ยอมรับและเข้าใจในความคิดเห็นที่แตกต่างไปจากตน และรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวม

4. จัดการเรียนการสอนที่ท้าทาย คาดหวังให้ผู้เรียนได้บรรลุเป้าหมายที่วางแผนไว้ ทั้งในด้านตนเองและการบูรณาการสู่สังคม ให้ผู้เรียนใช้รู้สึกและจัดการกับการเรียนรู้ของตนเองได้ และเคราะห์ในความคิดของผู้เรียน

5. จัดการเรียนการสอนที่เน้นการปฏิบัติ ให้ผู้เรียนได้พัฒนาการคิดตัดสินใจ สร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเอง จัดการตัวเองได้ มีวินัยในตนเองทั้งด้านการเรียนและการดำเนินชีวิต เน้นการจัดกิจกรรมที่เป็นจริง เพื่อให้ผู้เรียนนำความรู้ ความสามารถไปใช้ในชีวิตจริง

3.2 การจัดการเรียนรู้จริยศึกษาและศาสตร์ศึกษา

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2545 ก : 212 – 214) ได้เสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้จริยศึกษาและศาสตร์ศึกษาไว้ดังนี้

ลักษณะเด่นของการจัดการเรียนรู้นี้ คือ ต้องจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ (integration) ในทุกกิจกรรมอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่เกิดจนสิ้นอายุขัย จึงจำเป็นต้องจัดการเรียนรู้ทั้งเป็นรายวิชาและสอนแบบบูรณาการกับวิชาและกิจกรรมอื่น ๆ ทุกโอกาสที่สามารถสอดแทรกได้ จึงจะสามารถเปลี่ยนแปลงและสร้างพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของสังคมนั้น ๆ ได้

การจัดการเรียนการสอนจริยศึกษาและศาสตร์ศึกษา ควรมีแนวทางในการจัดการเรียนการสอนดังนี้

1. จุดเน้นการเรียนรู้ด้านพฤติกรรม ความรู้สึก และการคิด

จุดเน้นการสร้างพฤติกรรมตั้งแต่ขั้นปฐมศึกษา และพยาบาลให้พฤติกรรมที่สร้างแล้วเหล่านั้นคงอยู่อย่างสม่ำเสมอ รวมทั้งเพิ่มพฤติกรรมที่ซับซ้อนมากขึ้น การสร้างความรู้สึกซาบซึ้งและศรัทธาจะเริ่มขึ้นเรื่อย ๆ หลังจากที่นักเรียนได้รับการฝึกให้มีพฤติกรรมที่พึงประสงค์แล้วการกระตุ้นให้คิดจะค่อย ๆ เริ่มและพัฒนาความสามารถทางความคิดของเด็กแต่ละวัย จนความคิด ความรู้สึก และพฤติกรรมพัฒนาไปด้วยกันจนถึงเป้าหมายเมื่อจบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี

2. กระบวนการเรียนการสอน

ใช้สื่อหรือเทคนิควิธีการที่กระตุ้นให้เกิดความสนใจให้รู้เป็นลำดับแรก กระตุ้นให้นักเรียนทุกคนมีส่วนร่วมในกิจกรรมและกล้าแสดงออก ใช้เทคนิคทักษะการสอนที่เหมาะสม ในการดำเนินการกิจกรรมการเรียนการสอน เช่น การใช้กิจกรรมเกม เพลง บทบาทสมมุติ การอภิปราย การใช้กรณีศึกษา การระคุณสมอง ฯลฯ ส่งเสริมให้นักเรียนฝึกคิดวิเคราะห์หาเหตุผลสนับสนุนและสนับใจหากความรู้เพิ่มเติม และนำผลการเรียนรู้ไปปฏิบัติอย่างมีวิจารณญาณตามความสามารถของเด็กแต่ละวัย สรุปและประเมินผลการเรียนรู้ตามจุดเน้นการเรียนรู้ของแต่ละชั้น

3. บรรยายการจัดการเรียนการสอน

3.1 จัดสภาพแวดล้อมให้สะอาด สงบ ปลอดโปร่ง ให้สัมผัสรอบชาติ

3.2 ปรับเปลี่ยนสภาพของชั้นเรียนให้มีความหลากหลาย ไม่จำเจ เพื่อส่งเสริม บรรยายการเรียนรู้อย่างกระตือรือร้น

3.3 มีความเมตตากรุณา และมีความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับนักเรียนและระหว่างเพื่อนนักเรียนด้วยกัน

3.4 ดำเนินการเรียนการสอนให้มีความร่าเริง เปิดกว้าง กระตุ้นและส่งเสริมให้นักเรียนกล้าแสดงความคิดเห็น และแลกเปลี่ยนประสบการณ์

3.5 มีการให้เสริมแรงและกำลังใจที่เหมาะสม

3.6 นักเรียนได้เห็นและยอมรับถึงความจริงใจหลักจริยศึกษา และหลักค่าสอนฯ ด้วยการเห็นตัวอย่าง การฝึกคิดพิจารณา การฝึกปฏิบัติและเห็นผลของการฝึกปฏิบัติด้วยตนเอง

4. สื่อและเทคนิควิธีกระตุ้นความสนใจครรภ์

การใช้ตัวอย่างหรือสื่อเทคนิควิธีการต่อไปนี้อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือมากกว่าตามความเหมาะสมกับวัยและเนื้อหา

4.1 ธรรมชาติและปรากฏการณ์ธรรมชาติฝึกให้นักเรียนสังเกตและพิจารณาสิ่งที่อยู่รอบ ๆ ตัวเรา เช่น ในไม้ที่ตั้งแต่ผลใบอ่อน แล้วค่อยๆ เปลี่ยนแปลงเป็นใบแก่ที่เหลืองจัดและร่วงหล่นลงมาบนพื้นดิน

4.2 ข่าวหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันที่นักเรียนพบเห็นนำมาใช้เป็นสิ่งเร้าและจูงใจ เช่นสู่การสอนหลักธรรมต่าง ๆ

4.3 สถานการณ์จำลองและบทบาทสมมุติ จะช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดีขึ้น

4.4 กรณีศึกษา

4.5 ภาพ นิทาน เกม เพลง

5. บุคลิกภาพของครูที่เหมาะสมกับการสอนจริยศึกษาและศาสตร์ศึกษาที่มีมายั่ง

แจ่มใส แต่งกายทันสมัย สมวัย และเหมาะสมกับกาลเทศะ ควบคุมอารมณ์และแสดงพฤติกรรมขณะเกิดอารมณ์ได้อย่างเหมาะสม มีมนุษยสัมพันธ์ดี ใฝร์และคิดไกล ๆ

6. กิจกรรมที่ควรนำมาใช้อ่ายาหารากฐาน เช่น การบรรยาย การอธิบาย การตั้งปัญหา การศึกษาด้านค่าวาระงาน การอภิปราย การโต้แย้ง การสัมภาษณ์ การสังเกต การเล่าประสบการณ์ การแสดงความคิดเห็น การแสดงละคร บทบาทสมมุติ สถานการณ์จำลอง กรณีตัวอย่าง การใช้สื่อประกอบ เช่น หุ่น นิทาน เพลง เกม เป็นต้น

สรุปได้ว่า การส่งเสริมให้นักเรียนมีวินัย คุณธรรม จริยธรรม เป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่งในการปฏิบัติงานปัจจุบัน ทั้งนี้เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นความรู้

คู่ความดีเพื่อให้สามารถออกแบบไปใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างสันติสุข ทั้งนี้ต้องมีการดำเนินงานที่เป็นระบบและละเอียด เนื่องจากเป็นเรื่องที่ส่งผลกระทบบวกใจและเป็นเรื่องที่ต้องร่วมมือกัน ทุกฝ่ายในการปลูกฝังความดีงามให้แก่นักเรียน

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4.1 งานวิจัยในประเทศ

จิตประสาทฯ ขาวเจริญ (2540 : 4 – 5 บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง ความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับการปลูกฝังคุณธรรม และจริยธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นในเขตพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออกเพื่อศึกษาและเปรียบเทียบความคิดเห็นของครู เกี่ยวกับการปลูกฝังคุณธรรม และจริยธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือครูระดับมัธยมศึกษาตอนต้นจำนวน 360 คน จากโรงเรียน 26 แห่ง ใน 3 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดฉะเชิงเทรา, ชลบุรี และระยอง ผลการศึกษาพบว่า

1. ความสำคัญของการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรม ครูเห็นด้วยระดับมาก
2. หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) เกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรม ครูเห็นด้วยระดับปานกลาง
3. การอบรมนักเรียน ครูเห็นด้วยระดับมาก
4. การเรียนการสอนในห้องเรียน ครูเห็นด้วยระดับมาก
5. การเรียนการสอนนอกห้องเรียน ครูเห็นด้วยระดับมาก
6. การวัดผลและประเมินผล ครูเห็นด้วยระดับมาก และเมื่อเปรียบเทียบ

ความเห็นของครู เกี่ยวกับการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรม ในการจัดกิจกรรมการเรียน การสอนทั้งในห้องเรียน และนอกห้องเรียนตามตัวแปรเพศ หมวดวิชาที่สอน ประสบการณ์ การสอนและขนาดโรงเรียน พบร้า มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่เมื่อพิจารณารายด้าน พบร้า (1) ความคิดเห็นของครูระหว่างหมวดวิชาเกี่ยวกับ การปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรม ด้านความสำคัญของการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรม ด้านหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) เกี่ยวกับ คุณธรรมและจริยธรรม ด้านการอบรมนักเรียน และด้านการเรียนการสอนในห้องเรียน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (2) ความคิดเห็นของครูที่สอนในโรงเรียนขนาดต่างกัน เกี่ยวกับการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรม ด้านหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น

พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) เกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรม ด้านการเรียน การสอนในห้องเรียน ด้านการเรียนการสอนนอกห้องเรียน และด้านการวัดผลและประเมินผล แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

พีระพงศ์ เกริกพันธุวงศ์ (2541 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดกิจกรรม ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมในโรงเรียนนรรยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา : ศึกษาเฉพาะ กรณี โรงเรียนกระสังพิทยาคม อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์ ได้ศึกษาการดำเนินการ ปัจจุหา สาเหตุ และการแก้ไขปัจจุหาการจัดกิจกรรมปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของโรงเรียนกระสัง พิทยาคม อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้แก่ อาจารย์ที่ปฏิบัติงานใน โรงเรียนกระสังพิทยาคม จำนวน 38 คน ผลการวิจัยพบว่า

1. การสอดแทรกในการสอนรายวิชาต่างๆ ครูอาจารย์ผู้สอนในโรงเรียนได้ ปลูกฝังคุณธรรม โดยในขั้นการนำเข้าสู่บทเรียนการสอนรายวิชาต่างๆ ได้พูดถึงเนื้อหาหรือ กิจกรรมที่ครุ�อบหมายให้นักเรียนปฏิบัติได้มากน้อยเท่าไร โรงเรียนกำหนดการปลูกฝัง คุณธรรมทุกด้านในการสอนเนื้อหาวิชาในทุกรายวิชาและทุกครั้งที่ทำการสอน ปัจจุหาที่พน ส่วนมากจะเกิดจากตัวนักเรียนเอง คือ นักเรียนบางส่วนไม่ให้ความสนใจ อีกทั้งยัง ไม่ตระหนักรถึงความสำคัญของเรื่องดังกล่าวเท่าที่ควร การสอดแทรกคุณธรรมด้านต่างๆ ในเนื้อหาวิชาที่สอนเป็นสิ่งที่ปฏิบัติได้ยากเนื่องจากอาจารย์ผู้สอนขาดเทคนิควิธีการปลูกฝัง คุณธรรมด้านต่างๆ ซึ่งทางโรงเรียนแก้ปัจจุหาโดยจัดทำโครงการอบรมสัมมนาเทคนิควิธี การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมแก่ครูอาจารย์

2. การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมโดยตรง โรงเรียนได้ดำเนินการโดยการสอน รายวิชาที่มีเนื้อหาด้านคุณธรรม จริยธรรม มีการใช้สื่อการสอนเพื่อปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม มีการอบรมหน้าเสาธงโดยครูวาระครุที่ปรึกษา มีการอบรมประจำเดือนโดย คณะกรรมการงานคุณธรรมและจริยธรรมเชิญวิทยากรจากภายนอกมาให้การอบรม มีการจัด กิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนาและวันสำคัญอื่นๆ การจัดกิจกรรมค่ายพุทธบูตร แต่โรงเรียน ขาดงบประมาณในการดำเนินการนักเรียนบางส่วนยังไม่มีการปฏิบัติตามเป้าหมาย นี้ จึงจากสื่อการสอนมีอิทธิพล เช่น สื่อวิทยุ โทรทัศน์และหนังสือพิมพ์ มีการออกเลียนแบบ ในตัวอย่างที่ไม่เหมาะสม โรงเรียนได้แก้ปัจจุหาโดยการให้คำแนะนำการเลือกสื่อการเชิญ วิทยากรมาให้การอบรมมากขึ้น และจัดสรรงบประมาณให้เพิ่มเติม

3. การบูรณาการกับวิธีชีวิตที่ในและนอกโรงเรียน โรงเรียนได้มีกำหนด กฎระเบียบในการอยู่ร่วมกัน อาจารย์ทุกคนและนักเรียนร่วมมือกัน การจัดกิจกรรมการ

ปัจจุบันคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน มีการจัดกิจกรรมพิเศษนอกเหนือจากการเรียน การสอน จัดบรรยายกาศสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรม ปัญหาสำคัญที่พบคือ การจัดกิจกรรมเข้าค่ายคุณธรรมไม่สามารถจัดได้ครบถ้วน ระดับชั้น นักเรียนบางส่วนขาดความสนใจและไม่กระตือรือร้นในการเข้าร่วมกิจกรรม โรงเรียนแก้ปัญหาโดยจัดให้มีป้ายคำเตือน คำสุภาษณ์ เพื่อปัจจุบันคุณธรรมด้านต่าง ๆ ขอความร่วมมือจากส่วนราชการ ชุมชนและวัด เพื่อกำหนดมาตรการและแนวทางในการแก้ปัญหาร่วมกัน

พิมพ์พร้อม เทพสุเมธานันท์ (2542 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง จริยธรรมของอาจารย์ และนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย กรุงเทพมหานคร ได้ศึกษาจริยธรรมของอาจารย์และนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยขอความร่วมมือจากอาจารย์และนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดคณบดีศึกษาศาสตร์ / ครุศาสตร์ ทบวงมหาวิทยาลัย และมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดคณบดีคณการการศึกษาเอกชน กระทรวงศึกษาธิการ สรุปผลการวิจัยพบว่าผลการวิเคราะห์ข้อมูลแสดงให้เห็นว่า การเรียงลำดับจริยธรรม 10 ด้าน ของอาจารย์และนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายมีความสัมพันธ์กัน ส่วนคะแนนจริยธรรมไม่มีความสัมพันธ์กันในทางบวก และอาจารย์มัธยมศึกษาตอนปลายเพศหญิงและเพศชายมีคะแนนจริยธรรมด้านความสามัคคีแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ โดยอาจารย์เพศหญิงมีคะแนนจริยธรรมสูงกว่าเพศชายอาจารย์ มัธยมศึกษาตอนปลายที่มีอายุและสถานภาพสมรสแตกต่างกัน มีคะแนนจริยธรรมรายด้านและคะแนนจริยธรรมรวมทุกด้านไม่แตกต่างกัน และที่สังกัดประเภทโรงเรียนต่างกันมีคะแนนจริยธรรมด้านความรับผิดชอบ ความมีระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์สุจริต ความเคารพต่อกฎหมายที่กันเมือง ความยุติธรรม ความเสียสละ ความสามัคคี และคะแนนจริยธรรมรวมทุกด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายเพศหญิงและเพศชาย มีคะแนนจริยธรรมรายด้านและคะแนนจริยธรรมรวมทุกด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ และที่สังกัดประเภทโรงเรียนต่างกัน มีคะแนนจริยธรรมด้านความรับผิดชอบ ความมีระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์สุจริต ความเคารพต่อกฎหมายที่กันเมือง ความยุติธรรม ความเสียสละ ความสามัคคีและคะแนนจริยธรรมรวมทุกด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

สำหรับจริยธรรมรายด้านของอาจารย์มัธยมศึกษาตอนปลายอยู่ในระดับ 3 (มีจริยธรรมเพื่อผลประโยชน์ของผู้อื่นในหมู่คณะเด็กๆ) และอยู่ในระดับ 4 (มีจริยธรรมเพื่อผลประโยชน์ของสังคมส่วนรวม) ส่วนระดับจริยธรรมรายด้านของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายอยู่ในระดับ 3 (มีจริยธรรมเพื่อผลประโยชน์ของผู้อื่นในหมู่คณะเด็กๆ) และระดับจริยธรรมรวมทุกด้านของอาจารย์และนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายอยู่ในระดับ 3 (มีจริยธรรมเพื่อผลประโยชน์ของผู้อื่นในหมู่คณะเด็กๆ)

จิรศักดิ์ สงวนชีพ (2542 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง ศึกษาด้านปฏิบัติด้านคุณธรรมและจริยธรรม สำหรับครู – อาจารย์ โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครพนม มีความมุ่งหมายเพื่อการศึกษาการปฏิบัติด้านคุณธรรม และจริยธรรม สำหรับครู – อาจารย์โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครพนม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาด้านคว้าครั้งนี้ คือ ครู – อาจารย์โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ในจังหวัดนครพนม ปีการศึกษา 2541 จำนวนทั้งสิ้น 298 คน ผลการศึกษาพบว่า การปฏิบัติด้านคุณธรรม และจริยธรรมสำหรับครู – อาจารย์ อยู่ในระดับมาก ผลการเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติติด้านคุณธรรม และจริยธรรม พนว่าครู – อาจารย์ชายมีระดับการปฏิบัติด้านคุณธรรมมากกว่าครู – อาจารย์หญิงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และมีระดับการปฏิบัติด้านจริยธรรมมากกว่าครู – อาจารย์หญิงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แต่เมื่อเปรียบเทียบตามสภาพ ระหว่างครู – อาจารย์โสด และที่สมรสแล้ว พนว่าระดับการปฏิบัตินในด้านคุณธรรม จริยธรรม ไม่แตกต่าง ในส่วนของระดับตำแหน่ง พนว่าครู – อาจารย์ที่มีระดับตำแหน่งสูง คือ ระดับ 7 - 8 มีการปฏิบัติด้านคุณธรรมมากกว่าระดับตำแหน่งอื่น แต่ในส่วนของการปฏิบัติด้านจริยธรรม พนว่ามีระดับการปฏิบัติไม่แตกต่างกัน

เกวียน พันธอนุ (2542 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาพฤติกรรมด้านคุณธรรมของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด ตามความคิดเห็นของครูผู้สอน และประชาชนกรรมการ โรงเรียนความมุ่งหมายเพื่อศึกษาและเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูผู้สอน และประชาชนกรรมการ โรงเรียน เกี่ยวกับพฤติกรรมด้านคุณธรรมพื้นฐาน ของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด ประกอบด้วย 9 ด้าน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูผู้สอน จำนวน 369 คน และประชาชนกรรมการ โรงเรียน จำนวน 259 คน ผลการศึกษาพบว่า

1. มีความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมด้านคุณธรรมพื้นฐานของผู้บริหาร โรงเรียน ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมและจำแนกตาม สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามเป็นรายด้าน ทั้ง 9 ด้าน โดยมีรายข้อที่มีคุณธรรมค่อนข้าง สูง จำนวน 1 ข้อ ในแต่ละด้านดังนี้ เข้าร่วมงานสังคมตามที่ได้รับคำเชิญ อุทิศเวลาเพื่อ ประโยชน์ส่วนรวม ไม่ร่วมกันกับคนใกล้ชิดหรือครอบครัวในการแสวงหาผลประโยชน์ส่วน ตนจากตำแหน่ง หน้าที่ ตัดสินปัญหาด้วยความเป็นธรรมตามหลักการและเหตุผล จัดให้มีการ ประชุมผู้ร่วมงานอยู่อย่างสม่ำเสมอ แต่งกายเหมาะสมกับกาลเทศะ ปฏิบัติงานด้วยความ ซื่อสัตย์สุจริตเป็นที่ไว้วางใจให้กับผู้ร่วมงานอยู่อย่างเนื่องนิตย์ บริหารโดยยึดระเบียบแบบ แผนของทางราชการเป็นหลัก

2. ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมด้านคุณธรรมพื้นฐาน ของผู้บริหาร โรงเรียน โดยรวมและในรายด้าน 6 ด้าน ไม่แตกต่างกัน แต่ประธานกรรมการ โรงเรียนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมด้านคุณธรรมของผู้บริหาร โรงเรียน ใน 3 ด้านที่ เหลือมากกว่าครุผู้สอน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ด้านมีความแตกต่าง ผู้ร่วมงานและผู้อื่น ด้านมีความรักและห่วงใยผู้ร่วมงาน และด้านมองโลกในแง่ดี

พยุง สารทอง (2542 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัญหาและการปฏิบัติตามคุณธรรม ของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครพนม จำแนกตามขนาด โรงเรียน ตามกรอบคุณธรรมของผู้บริหาร โรงเรียน 3 ด้าน คือ ด้าน คุณธรรมในการครองตน ด้านคุณธรรมในการครองคน ด้านคุณธรรมในการครองงาน กลุ่ม ตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษานักวิเคราะห์นี้ ได้แก่ ผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงาน การประถมศึกษาจังหวัดนครพนม จำนวน 114 คน จำแนกเป็น ผู้บริหารขนาดใหญ่ 28 คน ผู้บริหารโรงเรียนขนาดกลาง 54 คน ผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก 32 คน ผลการศึกษา ค้นคว้า พบว่า การปฏิบัติตามคุณธรรมของผู้บริหาร โรงเรียน สังกัดสำนักงานการ ประถมศึกษาจังหวัดนครพนม โดยรวม ด้านคุณธรรมในการครองงาน และด้านคุณธรรมใน การครองตนอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านคุณธรรมในการครองคนอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อ พิจารณาตามขนาดของ โรงเรียน พบว่าผู้บริหาร โรงเรียนขนาดใหญ่ และขนาดกลาง มีระดับ การปฏิบัติโดยรวมด้านคุณธรรมในการครองงาน และด้านคุณธรรมในการครองตน อยู่ใน ระดับมาก ส่วนด้านคุณธรรมในการครองคนอยู่ในระดับปานกลาง แต่ผู้บริหาร โรงเรียนขนาด เล็ก มีระดับการปฏิบัติโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนในด้านคุณธรรมในการครองงานอยู่ ในระดับมากเช่นเดียวกัน โดยมีรายข้อที่มีระดับการปฏิบัติตามคุณธรรมในการครองตน ที่มี

ค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ มีวิชาสุภาพ ทักษะผู้พูดเห็นทันที ซึ่งอยู่ในหมวดธรรมอธิบัติ 4 ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ เครื่องใช้สุ่มและทุกชีสุ่ของผู้ได้บังคับบัญชา ซึ่งอยู่ในหมวดธรรมอธิบัติ 4 สำหรับรายข้อด้านคุณธรรมในการครองคน ที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ พูดต่อผู้ร่วมงานโดยใช้วิชาสุภาพอ่อนโยน ซึ่งอยู่ในหมวดธรรมสังคมหัวตุ้ 4 ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ใช้อ่านจับค้นบัญชาให้ได้มาซึ่งลักษณะการทรัพย์สินตลอดจนแรงงาน ซึ่งอยู่ในหมวดธรรมทศพิธราชธรรม และรายข้อด้านคุณธรรมในการครองงาน ที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ มีความซื่อสัตย์สุจริต ซึ่งอยู่ในหมวดธรรมพรา瓦สธรรม 4 ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ให้คำปรึกษาและเป็นที่พึ่งแก่ผู้ได้บังคับบัญชา ซึ่งอยู่ในหมวดธรรมพรา瓦สธรรม 4 ปัญหาการปฏิบัติตามคุณธรรมของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครพนม ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร โรงเรียนขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านคุณธรรมในการครองคนและด้านคุณธรรมในการครองงาน มีปัญหาระดับการปฏิบัติเช่นเดียวกัน ส่วนด้านคุณธรรมในการครองตน มีปัญหาระดับปฏิบัติรองลงมา เมื่อพิจารณาตามขนาดของ โรงเรียน พบร้า ผู้บริหาร โรงเรียน ที่มีความคิดเห็นปัญหาระดับการปฏิบัติจากมากไปหาน้อยคือ ผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดใหญ่ และขนาดกลาง โดยมีรายข้อที่มีปัญหาระดับการปฏิบัติด้านคุณธรรมในการครองตนที่มีระดับสูงที่สุด ขาดการวางแผนในการรับ - จ่าย ซึ่งอยู่ในหมวดธรรมสังคมหัวตุ้ 7 ส่วนข้อที่มีลำดับน้อยที่สุดคือ ขาดหลักยึดในการทำงานเป็นเส้นอนไม้หลักปักเกลน ซึ่งอยู่ในหมวดธรรมอธิบัติ 4 สำหรับรายข้อด้านคุณธรรมในการครองคนที่มีลำดับสูงที่สุดคือ เอื้อเพื่อเพื่อแต่ เสียสละต่อครูและผู้ร่วมงานเป็นบางโอกาส เพราะตนเองมีปัญหารึ่งการใช้จ่ายเงิน ซึ่งอยู่ในหมวดธรรมพรมวิหาร 4 ส่วนข้อที่มีลำดับน้อยที่สุดคือ เอื้อเพื่อต่อผู้ได้บังคับบัญชาเพื่อประโยชน์ส่วนรวมแต่ไม่กล้าทำเพื่อประโยชน์ส่วนตน ซึ่งอยู่ในหมวดธรรมสังคมหัวตุ้ 4 และรายข้อ ด้านคุณธรรมในการครองงาน ที่มีลำดับสูงที่สุด ไม่สามารถควบคุมอารมณ์ ขึ้นใจ เมื่อผู้อื่นเอาเปรียบต่อการละเลยการปฏิบัติงานในหน้าที่ ซึ่งอยู่ในหมวดธรรมพรา瓦สธรรม 4 ส่วนข้อที่มีลำดับน้อยที่สุดคือ มีอารมณ์ไม่ดีเมื่อมีปัญหากับการปฏิบัติงาน ซึ่งเป็นคนไม่ชอบบ้มแบนแจ่มแจ้งใส ซึ่งอยู่ในหมวดธรรมกัลยาณมิตร 7

บุญร่วม คิดการ (2542 : บทคัดย่อ) "ได้ศึกษาปฏิบัติตามคุณธรรมของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษา ตามทัศนะของครูประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดนครพนม ความมุ่งหมายเพื่อการศึกษาและเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติตามคุณธรรมทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านคุณธรรมในการครองตน ด้านคุณธรรมในการครองคน

ด้านคุณธรรมในการครองงาน ของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครพนม ตามทัศนะของครูผู้สอนที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า ได้แก่ ครูผู้สอนในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครพนม จำนวน 356 คน ปฏิบัติงานในโรงเรียนขนาดเล็ก 69 คน โรงเรียนขนาดกลาง 128 คน โรงเรียนขนาดใหญ่ 159 คน ผลการศึกษาค้นคว้า พบว่า ระดับการปฏิบัติตามคุณธรรมของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครพนม โดยส่วนรวมและเป็นรายด้าน มีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก โดยเรียงตามลำดับดังนี้ คุณธรรมในการครองคน คุณธรรมในการครองคน และ คุณธรรมในการครองงาน ระดับการปฏิบัติตามคุณธรรม โดยส่วนรวมและเป็นรายด้านของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครพนม ในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยผู้บริหารในโรงเรียนขนาดเล็ก มีระดับการปฏิบัติมากกว่าผู้บริหารในโรงเรียนขนาดกลางและขนาดใหญ่ และผู้บริหารในโรงเรียนขนาดกลางมีระดับการปฏิบัติมากกว่าผู้บริหารในโรงเรียนขนาดใหญ่

สมพร สอนสนาน (2543 :บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง ศึกษาพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรมของครู - อาจารย์โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดร้อยเอ็ดมีความมุ่งหมายเพื่อการศึกษาและเปรียบเทียบระดับพฤติกรรมคุณธรรม - จริยธรรมของครู - อาจารย์ ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอน จำนวน 390 คน ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดร้อยเอ็ด พนักงานคุณธรรม - จริยธรรม โดยส่วนรวมและเป็นรายด้านทั้ง 3 ด้าน อยู่ในระดับมาก โดยมีรายข้อที่มีความคิดเห็นในระดับมากและมีค่าเฉลี่ยสูงสุด จำนวน 2 ข้อ ในแต่ละด้านตามลำดับดังนี้ การแต่งกายสุภาพเรียบร้อยเหมาะสมกับโอกาสต่างๆ มีวินัยประพฤติปฏิบัติตามจรรยาบรรณครู ตลอดจนรับผิดชอบต่อการกระทำการของตนเอง สังสอนอบรมนักเรียนด้วยความรักความเมตตาอย่างเท่าเทียมกัน ใช้เหตุผลและหลักธรรมประกอบการตัดสินใจเพื่อลงโทษนักเรียน สนับสนุนส่งเสริมให้ผู้อื่นเป็นผลเมืองดี และการรณรงค์ส่งเสริมให้บุคคลรู้จักใช้สิทธิหน้าที่ตามระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ผู้บริหารและครูผู้สอนเห็นว่า ครู - อาจารย์โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญ

ศึกษา จังหวัดร้อยเอ็ด มีพฤติกรรมคุณธรรม – จริยธรรม โดยรวมและเป็นรายด้านทั้ง 3 ด้าน ไม่แตกต่างกัน

ชนพงศ์ มงคล (2544 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง ความคิดเห็นของผู้ปกครอง เกี่ยวกับการพัฒนาจริยธรรมในโรงเรียนมงฟอร์ตวิทยาลัย แผนกประถม มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาความคิดเห็นและความต้องการของผู้ปกครองเกี่ยวกับการพัฒนาจริยธรรมในโรงเรียน มงฟอร์ตวิทยาลัยแผนกประถม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคือ ผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 327 คน ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2543 ผลการศึกษาสรุปได้ ดังนี้

1. ด้านการขับเคลื่อนการเรียนการสอนและกิจกรรมเสริมหลักสูตร ความ คิดเห็นของผู้ปกครองนักเรียนต่อ กิจกรรมต่าง ๆ ที่ทางโรงเรียนจัดมีผลต่อการพัฒนาจริยธรรม ของนักเรียนอยู่ในระดับมาก และผู้ปกครองมีความต้องการให้ขัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เด็ก ประพฤติดีเป็นคนดีอย่างสม่ำเสมอ โดยให้ทุกคนมีส่วนร่วมและช่วยกันอบรมปลูกฝังทั้งที่ โรงเรียนและที่บ้าน

2. ด้านสิ่งแวดล้อมที่เอื้อหรือส่งเสริมต่อการพัฒนาจริยธรรม ความคิดเห็นของ ผู้ปกครองต่อสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ที่ทางโรงเรียนจัดไว้อยู่ในระดับมาก และผู้ปกครองมีความ ต้องการให้นักเรียนได้รับประสบการณ์จากการสิ่งแวดล้อมที่หลากหลาย ทั้งภายในและภายนอก โรงเรียน โดยครูและนักเรียนต้องร่วมมือกันในการจัดทำสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม

3. ด้านบุคลากร ความคิดเห็นของผู้ปกครองต่อคุณลักษณะของบุคลากรมีผลต่อ การพัฒนาจริยธรรมของนักเรียนอยู่ในระดับมาก และผู้ปกครองมีความต้องการให้พัฒนา บุคลากรระบบการเรียนการสอนควบคู่กับคุณธรรมและครูต้องเป็นแบบอย่างที่ดี ไม่ใช้อารมณ์ กันเด็ก

ศิวิริ ปาลกะวงศ์ ณ อุษราya (2544 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัญหาการปลูกฝังคุณธรรม และจริยธรรมของครูให้แก่นักเรียน ระดับประถมศึกษา กลุ่มนburapa สังกัดกรุงเทพมหานคร ประชารที่ศึกษา คือ ครูในโรงเรียนประถมศึกษา กลุ่มนburapa สังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 2,318 คน ผลการวิจัยพบว่า

1. ครูประถมศึกษา กลุ่มนburapa สังกัดกรุงเทพมหานครมีปัญหาการปลูกฝัง คุณธรรมและจริยธรรมให้แก่นักเรียนอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านอิทธิพลของสื่อมวลชน ส่วนด้านการเรียนการสอน ด้านการประพฤติปฏิบัติของครู ด้านอิทธิพลของกลุ่มเพื่อน นักเรียน และด้านสภาพแวดล้อมทางบ้านของนักเรียน มีปัญหาการปลูกฝังคุณธรรมและ จริยธรรมให้แก่นักเรียนอยู่ในระดับปานกลาง

2. ครูชายและครูหญิงมีปัญหาการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่นักเรียน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในระดับ 0.05 ในด้านสภาพแวดล้อมทางบ้านนักเรียน และด้านอิทธิพลของสื่อมวลชน ส่วนด้านอื่น ๆ ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในระดับ 0.05

3. ครูที่มีอายุต่างกันมีปัญหาการปลูกฝังคุณธรรม และจริยธรรมให้แก่นักเรียน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในระดับ 0.05 ในด้านอิทธิพลของกลุ่มเพื่อนนักเรียน ส่วนด้านอื่น ๆ ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในระดับ 0.05

4. ครูที่มีการศึกษาต่างกันมีปัญหาการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่นักเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในระดับ 0.05 ในด้านสภาพแวดล้อมทางบ้าน ของนักเรียน ส่วนด้านอื่น ๆ ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในระดับ 0.05

5. ครูที่มีสถานภาพสมรส โสด สมรส ม่าย มีปัญหาการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่นักเรียนทุกด้าน ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในระดับ 0.05

6. ครูที่มีประสบการณ์สอนต่างกัน มีปัญหาการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่นักเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในระดับ 0.05 ในด้านอิทธิพลของกลุ่มเพื่อน นักเรียน ส่วนด้านอื่น ๆ ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในระดับ 0.05

7. ครูที่มีประเกทวิชาที่สอนต่างกัน มีปัญหาการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่นักเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในระดับ 0.05 ในด้านสภาพแวดล้อมทางบ้านของนักเรียน ส่วนด้านอื่น ๆ ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในระดับ 0.05

8. ครูที่อยู่โรงเรียนขนาดต่างกัน มีปัญหาการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่นักเรียนทุกด้าน ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในระดับ 0.05

9. ครูที่สอนระดับชั้นต่างกัน มีปัญหาการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่นักเรียนทุกด้าน ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในระดับ 0.05

10. ครูที่เคยผ่านการอบรมและไม่เคยผ่านการอบรมการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรม มีปัญหาการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่นักเรียนทุกด้าน ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในระดับ 0.05

11. ครูที่เป็นครูประจำชั้น และไม่ได้เป็นครูประจำชั้นมีปัญหาการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่นักเรียนทุกด้าน ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในระดับ 0.05

ขัยณรงค์ ศรีสุข (2545 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง คุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอําเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย ผลการวิจัยพบว่า

1. นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยรวมและนักเรียนหญิง มีคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์โดยรวมและเป็นรายด้าน 5 ด้าน อุปภัยในระดับมาก ยกเว้นนักเรียนโดยรวมมีความเชื่อสตัธยสุขวิตรอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนนักเรียนชายมีคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์โดยรวมและเป็นรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง

2. นักเรียนหญิงมีค่านิยมลี่คุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์โดยรวมและเป็นรายด้านทั้ง 5 ด้าน มากกว่านักเรียนชายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

พระครูโภกาสวีรคุณ (2546 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง ปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อําเภอมีองมุกดาหาร จังหวัดมุกดาหาร ผลการวิจัยพบว่า

1. โดยรวมทุกคนเห็นว่า ปัญหาการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมของโรงเรียนประถมศึกษา อําเภอมีองมุกดาหาร จังหวัดมุกดาหาร โดยรวมทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบร่วมว่า มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน เรียงอันดับจากค่าเฉลี่ยสูงไปหาต่ำคือ ด้านการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมโดยตรง ด้านการบูรณาการกับวิชีชีวิตทั้งในและนอกโรงเรียน และด้านการจัดการเรียนการสอน เมื่อพิจารณาจำแนกตามขนาดโรงเรียน พบร่วมว่า ทุกขนาดโรงเรียนมีปัญหาทั้งโดยรวมทุกด้านและเป็นรายด้าน อยู่ในระดับปานกลาง เช่นเดียวกัน

2. บุคลากรในโรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ เห็นว่า ปัญหาการดำเนินงานปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมในโรงเรียนไม่แตกต่างกัน

พิราวรรณ นำบันฑิต. (2547 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาแผนการเรียนรู้และชุดฝึกคุณธรรม เรื่อง ศาสตรพิชี วิชาพระพุทธศาสนา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ผลการศึกษาพบว่า

1. แผนการเรียนรู้และชุดฝึกคุณธรรม เรื่อง ศาสตรพิชี วิชาพระพุทธศาสนา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 มีประสิทธิภาพ 80.60/84.92

2. นักเรียนเรียนโดยการใช้แผนการเรียนรู้และชุดฝึกคุณธรรม เรื่อง ศาสตรพิชี วิชาพระพุทธศาสนา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 มีพฤติกรรมโดยรวมปฎิบัติได้อยู่ในระดับดี

กร่าง เสียงลำ (2549 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง พฤติกรรมด้านคุณธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ตามทัศนะของครูผู้สอนและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานอกเขต ๓ ผลการวิจัยพบว่า ครูผู้สอนและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความคิดเห็นต่อพฤติกรรมด้านคุณธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับค่านิยมจากการไปไหนน้อย ได้แก่ ด้านการครองตน ด้านการรองงาน และด้านการครองคน ครูผู้สอนและการสถานศึกษามีความคิดเห็นต่อพฤติกรรมด้านคุณธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานอกเขต ๓ ไม่แตกต่างกัน ทั้งโดยรวม และรายด้าน เมื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมด้านคุณธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ปฏิบัติงานในสถานศึกษาที่มีขนาดต่างกัน พบว่า โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผู้บริหารสถานศึกษานาดเลือกและนาคถกกลางมีพฤติกรรมด้านคุณธรรมสูงกว่าผู้บริหารสถานศึกษานาดใหญ่ มีความสัมพันธ์กันในทางบวกก่อนข้างสูงระหว่างความคิดเห็นของครูผู้สอนและการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

สมจิต อามาตรย์มนตรี (2549 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง ระดับปฏิบัติการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ ๓ (ม.๑ – ม.๓) ของสถานศึกษาในอำเภอพระเจริญ จังหวัดหนองคาย ผลการวิจัยพบว่า ระดับปฏิบัติการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ ๓ (ม.๑ – ม.๓) ของสถานศึกษาในอำเภอพระเจริญ จังหวัดหนองคาย โดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีระดับปฏิบัติอยู่ในระดับมากทุกด้าน ด้านที่มีการปฏิบัติมากเป็นลำดับแรก กือ ด้านการจัดสภาพแวดล้อม ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูผู้สอนและนักเรียนช่วงชั้นที่ ๓ (ม.๑ – ม.๓) ที่มีต่อระดับปฏิบัติการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ ๓ (ม.๑ – ม.๓) ของสถานศึกษา พบว่า ไม่มีความแตกต่างกัน ทั้งโดยรวมและรายด้าน

สมพร ประเสริฐนook (2550 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนช่วงชั้นที่ ๓ โรงเรียนบ้านหนองกุงใหญ่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๑ จากการศึกษาการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม สำหรับนักเรียน ๕ ด้าน กือ ความมีระเบียบวินัย ความเอื้อเพื่อเพื่อแล ความประทัยด ความซื่อสัตย์และความรับผิดชอบ โดยการใช้กลยุทธ์ที่ใช้ในการเสริมสร้าง ได้แก่ การสำรวจสภาพปัจจุบันปัญหา

การวางแผนการดำเนินงาน การจัดสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมและการประเมินผล ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันปัญหาเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม ของนักเรียนจำนวนหนึ่งสมควรได้รับการปรับปรุงและพัฒนาให้อยู่ในระดับที่ดีขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านความมีระเบียบวินัย ด้านความอ่อนเพี้ยนเพื่อแต่ ด้านความประทัย ด้านความซื่อสัตย์ และด้านความรับผิดชอบ ผู้วิจัย และผู้ร่วมวิจัย ได้ดำเนินการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนในด้านต่าง ๆ ด้วยการวางแผนการดำเนินงาน การจัดสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม และการนิเทศติดตามผล ซึ่งผลให้การดำเนินงาน ผลการพัฒนาประสบผลสำเร็จเป็นที่น่าพอใจ โดยนักเรียนมีพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมอยู่ในระดับที่ดีขึ้น

สุรังค์ศรี พรรษพราว (2551 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา การพัฒนาวิจัยด้านการแต่งกาย และการตรงต่อเวลาของนักเรียน โรงเรียนบ้านดอนหว่านหัวหนอง อําเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ผลการวิจัย พบว่า ก่อนการดำเนินการพัฒนาวินัย ในด้านการแต่งกาย นักเรียนบางส่วนแต่งกายผิดระเบียบของโรงเรียน ผนຍาวเกินข้อกำหนดและชอบ ปล่อยเสื้อคลอ百科 และไม่ใส่เข็มขัด การใส่เครื่องประดับ การใช้เครื่องสำอาง นักเรียนได้รับการพัฒนาด้วยกิจกรรม การสาธิตด้วยการแต่งกายที่ถูกระเบียบ ให้ความรู้หน้าเสาธง กิจกรรมโ似มรูมของครูประจำชั้น การจัดกิจกรรมการประกวดการแต่งกายที่ถูกระเบียบ และจากการนิเทศภายใน พบว่า ปัญหาด้านการแต่งกายลดลงทุกพฤติกรรมในวงรอบที่ 1 แต่ยังมีนักเรียนบางกลุ่มยังมีพฤติกรรมด้านการแต่งกายไม่ผ่านเกณฑ์ จึงได้ดำเนินการพัฒนาต่อในวงรอบที่ 2 โดยการใช้กิจกรรมเดิม และขอความร่วมมือจากผู้ปกครองในการช่วยกำกับ ดูแล และผลหลังการดำเนินการในวงรอบที่ 2 พบว่า นักเรียนมีพฤติกรรมด้านการแต่งกายผิดระเบียบลดลง ทุกรายการ ในด้านการตรงต่อเวลา จากสภาพปัญหา ก่อนการดำเนินการ พบว่า มีนักเรียนจำนวนหนึ่งมีพฤติกรรมมาสายบ่อยครั้ง ไม่เข้าเคาเตอร์พธงชาติเพื่อทำกิจกรรมหน้าเสาธง เข้าเรียนช้า ส่งงานไม่ตรงตามเวลาที่ครุกำหนด ผู้วิจัย ได้ดำเนินการพัฒนาด้วยกิจกรรม การอบรมหน้าเสาธงทุกวัน และมีการรณรงค์การในการสอนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ จัดกิจกรรมประกวดผู้ที่มีวินัยด้านการตรงต่อเวลา จากการนิเทศภายใน พบว่า พฤติกรรมที่เป็นปัญหาด้านการตรงต่อเวลา ดังกล่าว ลดลงในวงรอบที่ 1 แต่มีนักเรียนกลุ่มเป้าหมายบางคน มีเกณฑ์การพัฒนา จึงได้ดำเนินการพัฒนาต่อในวงรอบที่ 2 โดยใช้กิจกรรมเดิม และขอความร่วมมือจากผู้ปกครองในการช่วยกำกับดูแล หลังการดำเนินการพัฒนาในวงรอบที่ 2 พบว่า

นักเรียนกลุ่มเป้าหมายมีการพัฒนาวินัยค้านการตระหนักรู้ต่อเวลาที่ดีขึ้น จากผลการวิจัยการพัฒนาวินัยค้านการแต่งกายและการตระหนักรู้ต่อเวลา พนบว่า การพัฒนาแต่ละด้าน สามารถพัฒนาวินัยให้กับนักเรียนได้บรรลุเป้าหมาย

4.2 งานวิจัยต่างประเทศ

แวร์ชอร์ (Warshow. 1978 : 1450 – A) ได้ทำการวิจัยเรื่อง เหตุผลเชิงจริยธรรมของเด็กเกรด 4 และ 6 ในโรงเรียนที่มีสภาพแวดล้อมต่างกัน กลุ่มตัวอย่างนักเรียนชายและนักเรียนหญิง 96 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของโคลเบิร์ก ผลการวิจัยพบว่าเพศและระดับชั้นไม่มีอิทธิพลต่อการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของเด็กอย่างมีนัยสำคัญ แต่คงมีปัจจัยอื่นๆ ที่影晌 กลุ่มเพื่อนและอิทธิพลของโรงเรียนอาจส่งเสริมให้การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมสูงขึ้นได้

แบร์ (Bear. 1979 : 4961 – A) ได้ทำการวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ของการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมที่มีต่อปัญหาด้านความประพฤติและสติปัญญากลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนเกรด 6 จำนวน 60 คน ในเมืองໄโอໂລວາ เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของโคลเบิร์กและแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ของสแตนด์ ฟอร์ด ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาความประพฤติลดลง และวุฒิสภาวะทางจริยธรรมเพิ่มขึ้นกับเด็กที่มีเชาว์ปัญญาจะมีความก้าวหน้าทางจริยธรรม

เดอ โคสต้า (De Costa. 1979 : 6141 - A) ได้ทำการวิจัยเรื่อง พัฒนาการของความคิดเห็นทางจริยธรรมของเด็กเล็ก จำนวน 58 คน อายุ 7 - 9 ปี ผลการวิจัยพบว่า อายุเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการคิดทางจริยธรรมของเด็กเล็ก ดี โคสต้า สนับสนุนทฤษฎีพัฒนาทางจริยธรรมที่มีคุณภาพสูงกว่าเด็กที่มีพัฒนาการทางสมอง ในที่นี้ที่สูงกว่าจะคิดทางเหตุผลเชิงจริยธรรมในชั้นสูงกว่า

วินเซนต์ ชูกวุตา โอชา gwie (Vincent chukwuka Osakwe. 1981 : 2056A – 2057A) ได้ทำการวิจัย เรื่องการใช้รูปแบบพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบิร์ก (สำหรับครูโรงเรียนมัธยมศึกษาในปัจจุบัน) การวิจัยครั้งนี้คือการเสนอหัวข้อการสอนทางหลักสูตร การสอนของครูโดยมีแบบอย่างพัฒนาการของโคลเบิร์ก ซึ่งกล่าวว่า พัฒนาการทางจริยธรรมเกิดขึ้นทีละขั้น ในโครงสร้างทั้ง 6 เป็นลำดับอันเป็นผลจาก การปฏิบัติคิริยาสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมทุกคนจะต้องผ่านขั้นตอน โดยไม่มีไตร giácโคลขั้นแต่่ว่าก้าวช้าหรือก้าวเร็ว ขั้นอยู่กับวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน การแก้ปัญหาทางสังคมอย่างสม่ำเสมอ เป็นปัจจัยอย่างหนึ่ง

ที่จะเปลี่ยนจริยธรรมขึ้นหนึ่งไปยังอีกขั้นหนึ่ง ในการนี้อาจช่วยได้โดยการที่แจ้งอภิปราช ซึ่งต้องมีการนำเรื่องที่จะช่วยในการพัฒนาของ โคลเบิร์กนำไปสู่สถานการณ์ที่ขัดแย้ง สถานการณ์ เช่นนี้กรุณาแนะนำผู้นำต้องรู้จักทักษะการชี้แจง

จอห์น เอ็คเวอร์ต โรเมโอ (John Edward Romeo. 1987 : 2595 – A) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาความรู้ จริยธรรม จากคะแนนแบบทดสอบพัฒนาการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียน โรงเรียนมัธยมศึกษา มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจการสอนการพัฒนาความรู้จริยธรรมจากคะแนนแบบทดสอบการพัฒนาการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 201 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ใช้วิธีการพัฒนาจริยธรรมจากการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม โคลเบิร์ก (Kohlberg) วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่า t – test และค่าสัมประสิทธิ์สัมพันธ์ของเปียร์สัน (The Pearson's Product Moment Correlation Technique) ผลการวิจัยพบว่า คะแนนการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมทั้ง 2 กลุ่ม ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญเมื่อทดสอบค่า t – test พบว่าคะแนนการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมทั้ง 2 กลุ่ม ไม่มีความแตกต่างกัน องค์ประกอบบุญิหลังของประชากรค้านเพศ อายุ ชั้นเรียน คะแนนสะสม การศึกษาของบิดามารดาและจำนวนปีการศึกษาในท้องถิ่นมีความสัมพันธ์ กับระดับการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมอย่างมีนัยสำคัญ

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนเป็นเรื่องสำคัญยิ่งที่จะต้องได้รับการเอาใจใส่คุ้มครอง จริงจังและเร่งด่วนทุกระดับต้องมีนโยบายที่จะสามารถนำไปปฏิบัติให้เป็นรูปธรรมได้อย่างชัดเจนต่อเนื่อง สร้างปัจจุบันคุณธรรม จริยธรรมของเด็กและเยาวชนไทยกำลังตกอยู่ในสภาวะวิกฤตน่าเป็นห่วง ยิ่งขึ้นเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงของสังคม ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี อาทิเช่นของสื่อแวดล้อม การอบรมเด็กคุณภาพกระบวนการต่อพุทธศาสนา ค้านคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน บิดามารดา ครูอาจารย์ โรงเรียนมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ประสบปัญหาในการดำเนินงาน ยังไม่สามารถที่จะพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม นักเรียนให้บรรลุเป้าหมายความต้องการของโรงเรียนเท่าที่ควร โดยในส่วนการดำเนินงาน ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนแต่ละหน่วยนั้น จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า ขนาดโรงเรียนและสถานภาพมีผลต่อความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน ซึ่งมีความสอดคล้องกับการตั้งสมมุติฐานของการวิจัยที่ว่า โรงเรียนที่มีขนาดและสถานภาพบุคลากรต่างกันมีสภาพการดำเนินงานและความคิดเห็นเกี่ยวกับ

การดำเนินงานด้านคุณธรรม จริยธรรม แตกต่างกัน ผู้วิจัยจะได้นำผลจากการศึกษาไปสร้างความตระหนักและเห็นความสำคัญของการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม นักเรียนให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน โรงเรียนสามารถพัฒนาหลักสูตรโดยบูรณาการเนื้อหาสาระที่ยึดหลักคุณธรรมนำความรู้ ไปจัดกระบวนการเรียนการสอนให้เกิดประสิทธิภาพ บรรลุตามเป้าหมายของหลักสูตรต่อไป

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY